МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРИЙ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
евет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

АРАДУВЛ 1923-ча шера денз

№ 72 (2593) | Ера, 7 сентябрь, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

КХОАЧАШЪЯЙ СЕМИЛЕТКА КХОАЛАГIЧА ШЕРА ПЛАН

Парте XXII-ча съезда дахадоагIгIача тайпара накъа дахар духьа лаьцача яхьа юкъе дувла аьнна «Старогрозиефть» НПУ мехкдаьттахоша баь тIаьхехам крекинг-заводе эггара хьалхагIа раьза а хинна тIаийцар № 3—4 йолча коммунистически къахьегама установка коллективо. Цу белгалдаьннача дийнахьа тIаийцача декхаршка установка технологаша яздьдар:

«1961 шера 15 январе денз установка еррига коллектив къахьегама вахе отт КПСС XXII-ча съезда сийна. Мехкдаьтта ерриga сийрда продукташ ялхара йола семилетка кхоалагIча шера план съезд хьаелла ди тIакхачалехьа кхоачашьергья оаха. Дахьенна планал тIех итташ эшелонаш доагам лургда».

Цу дийнахьа денз чIоагIа кхоавсам болабир установка къахьегамхоша тIаийца декхарий толаме кхоачашдар духьа. ХIара бутт массаза боал ше хьалхача къахьегама коталонех дукха езача Дахьенга хоам бора цу ший долча коллективо. Эггара хьалха январь бетта якъкхар цар цу тайпара котало, бетта йола задани ханал 5 дийнахьа кхоачашйир технологаша.

Цу толамо хьинар совдаькхар технологий. ХIара денна дукхагIа тоабора цар мехкдаьтта чакхдаккхара болх, дикагIа хулийтар арахецаш йола продукци. Март бетта хIара шоай семенни заданеш цхьа сахьат хьалха кхоачашйора беррига технологаша.

Технологически режим боъконца кхоачаш а ей, рационализаторски предложенеш балха юкъе а кхухаь, 8 бетта йола план август бутт болалуча къахьегамхоша тIаийцачо. Ремонт йоацаш дийна дукхагIа болх баьа яьлар коллектив установкега. Масала, эггара тIехьагIа отташ йола оборудоване планах 35 дийнахь-бус мара бе ца безача 42 дийнахь-бус болх бир.

Аппаратащ да талхийта пла-нах ец йола ремонт графикаш чул цхьа дин-бийсен хьалхагIа йора массаза а. Из вIаштIехьдоалар оборудовани дикача хьала тIа хиларах а ремонт еча хана технологаша дакъа лацара а. Установкера беррига операторий слесара говзал йолаш ба.

XXII-ча партийни съездо айдьача установка технологий къахьегама хьинаро боккха толам баьккхар. 5 сентябре IуйрIийна 8 сахьат даьнача хана установка коллективо кхоачашйир семилетка кхоалагIча шера план. Цу тайпара, съезд хьаелла ди тIакхачалехьа кхоачашде аьнна тIаийца декхар ханал 74 ди хьалха баьлар технологаша.

Уж деррига толамаш дахьад Виктор Кириллович Гайдая кулгалдеча цу установке къахьегам дика вIаштIехьбаккхар бахьан долаш. БоккагIа болха оператораша Георгий Петрович Седьхиев Владимир Степанович Лубышевен кулгалдеча хьалха латтача технологически бригадаша ханнаша тIеххоачашйора вахтов заданеш. XXII-ча съезда сийна лаьцача къахьегама вахте доккхача творчески хьинаро сецна хьинарца болх баьб технологаша новкъосташа Колесникова, Лопанске, Кривличева, Вартанова, Медведева, кхычар.

Сентябрьи октябрьи бетташа планал совгIа кхы а итташ эзараш тоннаш продукци яла лаьрхIад установка технологаша.

А. СЛЕСАРЕВ.

Сихде хьажкIаш чуэцилга

* * * * *

Кхоачамбоацарашца къовсам лоаттабац

Парте XXII-ча съезда сийна лаккхера социалистически декхараш тIа а ийца хьажкIаш а шекара свекла а хьувкъара дика кхаьйигад Гудермесски района «Дружба» яхача совхоза коллективо.

Къаьстта чIоагIа гIадвуг цхьоалагIча отделене звеньевойш Шаипов Мусаси Хамурзаева Мединаси гибридни фуна дIайийна «Вир 42» яха хьажкIаш бIаргаейча. ХIара гIадах пхьарсаш санна йола шишшен кхы дукхагIен хьажкIа а йоалла-ш,говра баьрий къайла воаккхаш лакха я уж.

ХIанз хьажкIаш ханнахьа чуэцара фу де лаьрхIад Iа?—аьнна шийга хаттар дича Мусас йоах:

— Са звенoца 15 саг ва, оаха дIайийнараш 70 гектар фуна хьажкIаш я. Уж ерригаш а кулгашца чуэца еза. Парте Программа проекто дегаш гIоздаьха хьинар айдаьд тха звено къахьегамхой. Оаха денна 4 гектар хьажкIаш чуэцаргья, тIакха тхо ханал хьалха йисте а дарга.

— «Малаш ба хьа звеноца дикагIа бола болхлой?»— аьна, — Мусас йоах:

— «Дика-м берригаш а ба. Iалаш а дикагIчарна юкъе а дикагIа ба Довтсаева Салмат, Газимахмаева Найсат, Махцаева Эсет, Ахмадова Тамара».

Планах ялата 250, гибридни фуна 200 гектар хьажкIаш дIа а йийна чуэца лаьрхIача, цхьалолча силоса дIайийнача хьажкIашта гIулакх дика дарах уж а ялатийна чуэца мегаргIолаш дика а хинна, хIанз 600 гектара тIара ялатийнен 200 гектара тIара фунен хьажкIаш чуэцаш йоалл совхоз.

Цу гIулакха араяьккха хьажкIаш чуийю «ККХ-3» яха кхы цIена комбайни «КУ-2» яха

тоаь кхо комбайни, хIаьта тIа, комбайнашта тIехьа уж хьажкIаш чуэцара юкатоаь кIа чуийду 2 комбайн я. № 2 йолча шурий совхозе курсашка а бахийта цу комбайнийца болх бе Iомабаь комбайнераш а ба.

«ККХ-3» яха кхо комбайн кхоалагIча отделение хьажкIаш чуэцаш йоалл. Цхьабакъда, цу отделене управляющe нов. И. Ф. Барамыкина лерттIа новкъостал цу дар бахьан долаш комбайнераша кхыметтел шоай нормаш а кхоачашъяц. Масала, 5-ча сентябре комбайнаша хьаIйоахача хьажкIаш хьайлиза лафеташ комбайнашта тIехьара дIа а йоахаш царна меттел шолагIа яраш дIа цу уттэаяр балхан долаш сеца латташ шишша сахьат а кхы дукхагIа а тха йоалл комбайнераша. Комбайнер нов. Ризванов Виктор цу дийнахьа кхозза кхайтIара отделене усадьбе баха вийзар, лафеташ ханнахьа кхайтийтар деъхаш. Совхоза дикагIа болча комбайнера нов. Кахаев Iанде йоах:

— Нормах 3 гектар хьажкIаш чуэца еза са, цхьабакъда, аз дийнахьа 5 гектар а кхы дукхагIа а чуэцаргья ханнахьа шоллагIа лафеташ хьаухийтаре а кхы эша новкъостал доре а. Тахан комбайна рама иккхай са. Из тоэ декхар деш аз отделене хабар дахьийта дукха я, цу гIулакха эша кIамаш шоашка йоллашехьа а из болх сихха хьабайтац отделене кулгалхоша.

Цул совгIа кхы а дуккха кхоачамбоацараш да цу отделене хьажкIаш чуэцара балха юкъе. Михо Iолегаяь а комбайнаша болх беча хана Iолийта а дукха хьажкIаш юс кхай тIа, комбайнашта тIехьа уж хьалохьаеш нах бац, хIаьта комбайнаша хьажкIаш чуэцача хана гIадамаш оаташ йоаккха каг машинашца хьалувзаш доаккарийна дIа а ца кхухьаш кхай тIа Iохкувсаш йоаю.

Цхьа фийг ца боабеш чуэца латташ а кхаь йоах парте бу тIаьхьатташ а кхоачамбац цу отделенна. Кхай тIара отделене дIабодача новкъа лафеташ тIара Iойлийта дукха хьажкIаш яда трактораша а машинаша а оаташ.

Балха дисциплинна эсала я. Комбайнаша чу а ийца базе хьена хьажкIаш лордех цIенъе а кхыча балхашта а нах кIезига арабувл, арабувлараш а гайна. 9—10 сахьат даьлча хьабоагIа, хIаьта сайриина 4 сахьат даьлча чуболх, цудухьа отделене ков дизза, лордаш тIа а йоакхаш хьажкIий гувнаш латт.

Ладара лелаю балха учет а. Масала цхьоалагIча отделене шекара свеклаш чуэцаш боакхача болхлоша хац шоаш хьалхарча дийнахьа мел болх баьб, цу балхах шоашта фу доагIа а.

Совхоза а цун отделеней а кулгалхоша, белгалдаьха деррига кхоачамбоацараш сиха дIадаха деза.

Дж. ЭСТЕМИРОВ.

КПСС XXII-ча съезда сийна шера социалистически яхь а йоаржаь, хьинаре къахьегаш я Грозненски центральни ремонтно-механически завода коллектив. Укх шера 11 бетта план кхоачаш а яь, декабрь бетта чуэцаш къахьег цеха болхлоша.

Дикача балхаца белгалваьннача токарь Рыбаков Владимир. ХIара бетта йола производствени заданеш 140-150 процент кхоачашъю цо массаза а. Дика болх барал совгIа шера дакъа лоац цо общественни вахара юкъе а.

Сурта тIа: токарь Рыбаков Владимир.

И. ПЛИЕВА сурт.

ССКП XXII-ча съезда сийна

ПАЧЧАХЬАЛКХЕННА—3100 ТОНН

ХIара гектара тIара хьажкIаш юкъера лаьр-зо хьажкIаш чуэца. Совхозе кхоа-хIача 50 центнер хьажкIаш ярговалан, хьийха хьажкIаш кхеаьй укх шера Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхоза болхлоша. 2500 гектар хьажкIаш я чуэца езара. Ерригa хьажкIаш квадратно-гнездови хьисапе дIайийнай совхозе. Цудухьа ерригача хьажкIаша хьажкIаш механизмашца гIулакх де вIаштIехьдаьлла механизаторий.

Хетаргахьа 60 центнерал кIезигагIа ярговоацаш я 4-ча отделене (управляющи нов. Абдулхаджиев) дIайийна 570 гектар хьажкIаш. Цу отделенера гIорваьна волча хьажкIалелаярхочун Бараев Салаудина звенос 200 гектар хилаал долча шоай кхы 100 гектара тIара 65 центнер яккха лаьрхIад.

КПСС кердача Программа проекта дегаш гIоздаьха совхоза болхлой хьинаре къахьегаш ба укх съезда къахьегара деношка. Цар лаьрхIа 19-гIа сентябрь—областни партийни конференци хьаелла ди тIакхачалехьа паччахьалкхенна хьажкIаш дIаялара план кхоачашъе—3100 тонн хьажкIаш дIаяла.

Кхо-дийь ди хьалха йолаяь совхо-

Колхозо хIанзале Шалински шекар доаккхача завода преемни пункте дIайяьай пхи бIаь тонн свекла, хIаьта колхоза кхоачаш латташ латт 120—130 тонн томараш тIехьа хьажкIаш.

ЧIоагIа къахьег колхозникаша дика хьийкъа хьажкIаш сихха чуийца яхара, хьажкIаш паччахьалкхенна дIаяла тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара, дика болх бу коммольца комбайнера Тутаев Хьусена.

ХIаьта а лоха я хьажкIаш чуэцара балха темпаш. Колхозе чуэца еза 380 гектар хьажкIаш 15—20 дийнахьа. Боъконца хьажкIаш чуэца йолаенна итт ди даьннад. Цу хана денз чуийцад 60 гектара тIара хьажкIаш.

...Юрта 4—5 километр гахьа да Ильясова Жансаре кулгалдеча комсомольско-кагирхой звено хьажкIаш кха. Массехк дийнахьа 34 гектара тIара хьажкIаш чуийца хилар тIарттт—шийтта дийнахьа 30—35 тонн хьажкIий мара хьатта хьа-

тIаззаяц.

Хьатта тхона нийсвелар колхоза председатела заместитель Т. Тимаев.

— Машинаш яц. Тха ворхI машин кхоачам хилаал яц. Машинаш яларе-м! — йоахар нов. Тимаева.

Машинаш кIезига я, из-м бакъда. Райнера организацеш хьажкIаш, свеклаш чуийца ялара кхы а 5 машин яла езаш яр. Уж хилац наг-нагахьа мара.

Цхьабакъда, лерттIа вIаштIехьбаьккхабац йолаш йолча транспорта болх а. ВIаштIехьбаьккхадац машинашка дийнахь-бусен болх байтилга. Шофераша юкъе йоаржаьяц социалистически яхь, арахецца «къахьегама листокаш». Массо-политически болх вIалла а лелабац. Уж деррига болх де дукха хала дац. — Оаха хьа мел яьхача свеклаех дIьлагIа хьажкIаш паччахьалкхенна дIаденнадале дика да хьона,— аьлар комбайнера Тутаева.

Села во латтаргдацар кол-

хозе гIулакх свекла дIакхаьхьара йолча транспорт биззa пайда эцаре.

Хьатта юкхе я колхоза техника латта моттиг. Цига болх ца беш латт 4 трактор.

— Кхашкара хьажкIаш хьатта тIакхухьаргьяр оаха, — йоах механизатораша, — тракторо тIехьатасса а прицеп ялал-кх. Ала дезаш да цаI мара йоацача хьажкIаш чуэцача комбайна тIехьатасса а прицеп йоацилга. Из ца хилар бахьан долаш комбайно хьажкIаш латташ Iотувс. Уж лехьаеш массехк саг, вордаш я.

Вай лакхе йийцача Ильясова Жансаре кхай тIара хьажкIаш хьатта тIаувзаш 14 шерч-вордаш я. Царех хIаране дийнахьа шин рейсал сов я. Юкъера лаьрхIача цхьан ворда 1100—1200 килограмм хьажкIаш машенаш я. Из Iалашмате кIезига я. Дийнахьа кхоккха рейс е еза хIаране. Уж хьагIоадайта ха хьажкIаш Iойоассеча новкъостал деш нах баларе.

кха а саг хилац цига новкъостал деш.

Кхашкара балхаш хьоадича, транспорт яц яхаш шоашта тIера бехкаш дIадаха сихлу колхоза кулгалхой. Из дагарен дийна, яха хабараш дита а дита шоай болх балха юкъе дехкарийла ба уж.

ХIанз санна мара цар болх ца бойя хьажкIаш ханнахьа чуийца яргьяц. Уж ханнахьа чуийца яхара эггара хьалха эшац да, транспорта болх кхетамца вIаштIехьбаккхар, хьажкIаш чуэцара балха темпаш лакхьяр. Ди тIехьагIа сихагIен дукхагIен бе беза болх.

Эггара халагIа йола экзамен дIалуш ба Ленина цIерача колхоза хьажкIаш лелаерааш. ХьажкIаш свеклан сихен ца йойташ чуэцара хьежжа мара вIаштIехьдаргдац цар шоай декхараш кхоачашде, цунга хьежжа мара мах бергбац цар хьийгача кхьх, цар болхаш.

М. ХАМХОЕВ, (тха собкор).

Хьажкiаш дика кхеъяй Курчалоевски района хьажкIаш лелаераша. ХIанз сихбенна масса а колхозашка уж чуэцаш латт.

ХьажкIаш чуэцар дувцаш ца хьоадеш дита йиш яц кхидола балхаш. ХьажкIашшца чуэца еза шекара свекла, гидуараш, дIайолла еза силос, тоае еза хьайбаш Iангара доадарола помещенеш. Ер согатагIа, ер тIехьатеттача дукха зене дац-кх ала йиш йолаш цхьаккха а болх бац. Уж деррига балхаш сихен саготаш да.

Уж чакхдаха торо хургья болх лерттIа вIаштIехьбоаккхе. Керттерачех цаI да кхашка балхаш де дукхагIа нах арабаха.

Цу хьакъехьа дукха хIама даьд Ленина цIерача колхоза кулгалхоша, партийни организаце. Курчалоевски юрта Совето. ХIара денна са тессача денз бийса хиллалца 450—500 саг ба хьажкIаш, шекара свекла чуэцаш, иштта кхыдола балхаш

Болх сихбе, ерригача торонех пайда эца!

Ханал хьалха чуэцаргья

КПСС кердача Программа проект кепа теха араяьлначa дийнахьа гуйран культураш дIаювргйолча зябдаьтта ахара шо норма кхоачашйир Наурски района «Россия» яхача колхоза № 3 йолча тракторно-полеводчески бригадо. Цу хана денз, цу исторически документо дегаш гIоздаьха бола бригада чIенаш темпаш кхы лакхь тIаьхьадаьхад хьабоагIа.

Хьалха механизатораша хьаязкаха латтар лоархIамера декхар да — ца йойташ, лоацаша кана хьажкIаш чуэцаргьа-гер паччахьалкхенна уж дIаялара план кхоачашьелген. ХьажкIаш чуэцара гIулакх чIоагIа лоархIаме долга ховш хьалхет дикагIа волча механизатора Тимофей Ивановни Тарасова. Трактористаца Илья Георгиевич Воробцовца цхьана хьажкIаш чуэцача шиъ балха толамаш дa тIехь дукхагIа совдоахаш ва из. «ККХ-3» яхача комбайнаца хIара денна норма 4 гектар мара йоацача 7 гектара тIара хьажкIаш чуэцар, Шоаш хьажкIаш чуэца болабеннача дийнахьа денз кхы темпаш лагI ца йолийташ 85 гектара тIара из лоархIамера культура чуийцад цар.

«Россия» яхача колхозо чуэца езаш кхы а 240 гектар хьажкIаш яйсай. Ала дезаш да, болх дика а бовзаш, ханнахьа хьажкIаш чуийца яхар чIоагIа лоархIаме хилар дика кхета а деш, колхоза кулгалхоша из болх вIаштIехьбаьккха хилар. Цхьабакъда, кхоачамбоацараш а да цига.

— Иззача комплексах чуэцаш латт хьажкIаш. ХьажкIий гIадамий силос йоллара а, хьажкIаш чуэцара а, хьаяьха хьажкIаш дIадаьхара а йиш йолаш еш лел,— йоах колхоза агроном нов. Пенькова.

ХIаьта комбайнера нов. Тарасова дувш: «Тха цхьаболча хьакимаша цкъаза лоархIам бац оаха еннача предложенеш. Масала, хьажкIаш чуэца йоленнача хьатхарча дийнахьа а кхы а шин комбайн балха оттае лоархIаш аз, лоацача хана хьажкIаш чуийца я, яха, доакъарам лоархIам кийнгар хьажкIаш чуийца я ялаташ дIадера кийчдар. Хьайбаш чудоахакьена помещенеш ремонт ярза долла кха а кIезигагIа лоархIам боаца гIулакхаш чакхдахар духьа. ХIанз а тIехьа болх ца беш латт кхо-байнаш. 5-ча сентябре хьажкIаш чуийца а яьха, паччахьалкхенна 1000 тонн ялата дIаяла йиш йолаш я ер. Хьатташка транспорт гоа а еш, комбайнаш сецаш

латта езаш хул».

Цхьа эзари аз эзари тонн совгIа фуальхьа хьажкIаш паччахьалкхенна дIаяла езаш я «Терский» яхача совхоза. ХIара гектара тIара 30 центнер фуальхьачахьажкIаш яккха айна декхар тIаийцад совхозерча хьажкIаш лелаераша. Дика кхеяьй цар хьажкIаш укх шера, райнерча лааттаьхьа хьаeна. Юкъера лаьрхIача ЖIара гектара тIара 38 центнер йоакхх совхоза хьажкIаш лелаераша.

Хала а лоархIаме а декхар да хIанз хьажкIаш лелаераша хьалхаха латтар — 15 сентябрь тIакхачалехьа ерригa хьажкIаш чуийца йоакхита а юкъера лаьрхIача тIаьхьаьккхенна уж дIаялара план кхоачашъелла я. Комбайнаш кхо юкъера вIаштIехь-тIехьа дIаух хьажкIех етта йола автомашинаш трактораша тIехьа йийза лафеташ. Цуа совгIа, кулгаша хьажкIаш чуэца оаргIаш ба совхоза беррига цхьан-йоанон пенсионераши.

«Терский» яхача совхозо дукхагIа лелаераш жа да, бахьабакъда, хьажкIаш хьайбашта йола дика доакъаррий база йолга а ховш, совхоза кулгалхоша а лаьрхIа 1000 гектари ялатийна лаьрхIа 700 гектари хьажкIа дIайийнай укх шера.

160 гектара тIара хьажкIаш чуийца яьнад совхозо. Цахаддаш паччахьалкхенна дIателаш латт уж хIанз. ХьажкIаш чуэцача дика къахьегарца белгалбаьннабкомбайнераш Степан Иванович Шевелев, Иван Степанович Петров, дукха кхыбараш. ХьажкIаш чуэцача, шоай дийнахьа йола норма хIара денна 180—185 процент кхоачашъю цар.

Делкъийга а сайрийна а болхлой балхах мукъа болхбе хана царна КПСС кердача Программа проект йоийташ ухI агитатораш. Программа оттаяь план кхоачашьяр духьа шоай деррига хьинар тIадахийта къахьегаргьа баь совхозера беррига хьажкIаш лелаегамхой.

— Паччахьалкхенна хьажкIаш дIаяла план тIехкхоачаш а яь, тхоашкара доагIаш дола хьажкIаш совгIа лургда оаха,— йоах совхоза хьажкIаш лелаераша.

Б. БУЗУРТАНОВ, (тха собкор).

Советски правительства нота

МОСКВА, 3 сентябрь. (ТАСС). Советски правительства язъяь цхьатара ноташ США, Англе, Франце, правительствашка дIаяхьийтай СССР кхыча мехкашдарча гIулакхий Министерства 26 августе цар яйтача ноташ духьал жоп луш. Малхбузехьарча державай ноташ тIа дувцар Германерча контрольни совето яьча решенех цхьакха духьале йоацаш дарча накъашка гIолла Берлине аха бокъо енна йоI малхбузехьарча державашта, яхаш.

Советски правительства США правительства яхыйтача нота тIа йоах, тIахьожам боацаш фецарча накъашка гIолла коммерчески авиационни мухьаш дIа-юха кхаьа е цига гIолла цхьаккха тайпа немецки персонал е кхаь держава оккупационни Iаьдалаца гIулакхе боаца нах. хIаьта малхбузехьгерманскиреваншисташи милитаристаши хIета-вета а, дIа-юха кхувлара кхаьбекъа цхьаккха тайпа йиъ оагIорахьара решени контрольни совето тIаийцац, хIаьта цу тайпара решенеш укх дунен тIа йолаш а яц.

СССР правительство чIоагIа хIадех, йоах нота тIа, Англен Францен правительстваща цхьана хIанз Малхбузен Берлине оккупационни декхараш кхоачашдеш йолча США правительства ФРГ-ес цу городе леладу законах доаца а провокационни а гIулакхаш дутила. Нота тIа белгалду, малхбузехьарча державаша Малхбузен Берлинах диверсионни, шпионски, спекулятивни, кхыдолча ГДР-а, Советски Союза, вокх социалистически паччахьалкхенашта духьаларча тийшача балхий база а яь, шоаш леладеча гIулакхашца йиъ оагIорахьара Берлина статус дукхача царапелехалья хилар.

Нота тIа цIаькха а бакъду, Малхбузен Берлина дунен халкъашта юкъера а цу тайпара ФРГ-ара а бувзамаш дIадаха СССР правительство дага ца хилар.. Ше мукъа город хиларах тIехьагIа Малхбузен Берлина бокъо а торо а хургья моллагIча мехкаца дипломатически, экономически, культурни бувзамаш лелахар.

Советски правительства малхбузехьарча державашка дIахайтад Малхбузен Берлине ФРГ-е дIахо провокационни гIулакхаш леладарен хиннача йизза бехктокхаме уж хилар.

*

Вай низ чIоагIа ба

Къахьегама ди хьалхе а дIадолалу «Надтеречный» яхача совхоза механически мастерскешка. Цу Iуйран сахьаташка мастерской коа бIаргаго йиш яр яьккха баьнна салтий, матросаш, сержанташ, старшинаш запасе бохийтача КПСС ЦК-ий СССР Министрий Советон баь решени а ядерни герза коа а тохкамаш де аьнна Советски правительства яь Заявлени а цехашка чIоагIа ювцаш бола болхлой.

— ХIаьта ГIулакхаш фронте волаш Ленинграда хьхе питлеровцех лийтачаш, цига инвалид хиннача, бархI бера да волча аз а цу бархI бера нана йолча са сесага Зинас а дег тIара къобалду хьамарча Дай-мехка оборони низ чIоагIбар духьа КПСС ЦК-ий СССР Министрий Советон баь решенеш. Вай Дахьенах лета империалистически оакхарий, юхатоха нах а герз а да вай,—ышта дувц Дахен тIема инвалид, «Надтеречный» яхача совхоза сторож волча Зуцаев Iаьлас. Уж дешаш дизза хьаллацар

совхоза экспедитора Алероев Нурдин гараж бухгалтера Нухаев Сулиман а.

— Хьамсара правительство тхоашка кхайке тхо массаза а кийча да вай Дахьен лоралал вайн дIаотта,— аьнна тIатехар цу тIа нов. Нухаева.

Иштта раьза хинна тIаийцар Гоагорскерча мехкдаьттахоша КПСС ЦК-ий Советски правительствон вай Дахьен оборона чIоагIъе леладу гIулакхаш.

Коммунистически къахьегама звеной член волча Иван Александровичуна Перевознична аьлар:

— ДагахьаIа раьза хинна тIаэц оаха вай мехка оборони низ чIоагIъяра духьа Советски правительства яь решени. ХIаьта оаха, мехкдаьттахой, вай мехка оборони низ а тIадоахийта дIадохийтарда къахьегама овсарле лакхъяра а а планал совгIа бIаьш тоннаш мехкдаьтта гази Дахенна дIаяла а.

П. КОВАЛЬНОГОВ.

ЧIоагIбергба Дахьен низ

Жа леладеча тха совхоза къахьегамхоша чIоагIа къобалъю Советски правительства Заявлени а бокъонца тIема гIулакх дара ха йистеяьккха баьнна салтий, матросаш, сержанташ, старшинаш запасе бохийтича хинна тIехьадаккхара лаьрхIа КПСС ЦК-ий СССР Министрий Советон бaь оборон а.

Партен деррига советски халкъаь хьалхар вахар тхьа хиначa исторически хIамаех хоза хоамаш ду вай газеташ радиоса. Цу хоаша хоамашца жоп дала дог доагIа хIара уж хьа массаза жоп.

Укх шера хIара Iаттагара 2500 килограмм шура яккха аьнна декхар тIаийцадар аз. Шера тIаийца хинна социалистически декхараш 5-ча сентябре кхоачашдь а яьнна, хIанз семилетка дийлагIча шера чотах хьалха а са. Нагахь-

ааа санна соахка 5-гIа сентябрь тIакхаччалца хьажкха хиннача шураьа нийсийча, хIара Iаттагара яьккха шура 400 килограмм дукхагIа хинна укх шера.

ХIара доярка доахалурга уж тайпа къахьегама толамаш, нагахьа санна зоотехника хьалхадоаха кхера мел дар цо балха юкъе а кхухье, къа а тIаьхьане я хьове а кхере. Цунах хургда вай мехка коммунизм хьалъяра гIуллакхеа Советски правительства дукха лоаккха.

Дег тIара баркал оал аз хьамсара Коммунистически партенеи вай Советски правительствоне тха а вай мехка оборонин низ чIоагIа мара йиш йоацаш хилара.

ЛУНЕВА МАРИЯ, Наурски района «Терский» яхача совхоза 2-ча отделене доярка.

Тхо раьза да

Иштта яхаш дIакхайкаду советски нахa тIеххьара хана Советски Правительства дунен тIа машар хилийтар духьа леладеча гIулакхашта шоай раьза хилар. Хьинарегга къахьегарца, балха оакхарганашта йиш новкъостал дергда вай Дай-мехка оборонни низ чIоагIбара, йоах цар тIеххьара хана Советски Правительства Заявлени ешача хана.

— Кхерац тхо империалистий оакхарий кхерамах,— йоах Грозненски шурий совхоза райномча председатела, запасе волча офицера нов. Селиванова. ТIом хьоабе гIертарашта жоп а луш дукхагIа хьайбай продукташ яха къахьегаш ба тха совхоза болхлой. ДIахоала мара пайда оаргахьара вай низ чIоагIа болга.

С. СУЛТАНОВ.

БЕРРИГА НИЗ-КОММУНИЗМ ТОЛАМЕ ХЬАЛЪЯРА!

* * * * * * *

Районни партийни конференцешкара

ЛЕНИНСКИ РАЙОН

Районни партийни конференце КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара Б. Г. Габисова КПСС Программа проектах доклад яьчул тIехьагIа эггара хьалха къамаьл дир Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен пединститута проректора нов. Ефанова. Цо дийцар парте кердача Программа проекта тIа белгалдаь лоархIамегIа дола декхар — коммунистически кхетамца керда саг хьалкхевара декхар кхоачашдар духьа мишта эргабаьккха тоабу ший болх пединститута коллективо.

ДIахо йоах оратора, студенташца беча кхетама балха юкъе махулла дукхагIа керда формаши методаши а кхувлаш, тайп-тайпарча темаех диспуташ а еш бича дукхагIа пайда боалаш хиларах тешаду тхо балха опыто.

ЦаI шоллагIчоа тIехьа бувлаш трибуна тIа бувл конференце делегаташ: № 7 йолча грозненски школа директор нов. Лебедева, хлебопродуктай реалбаза директор нов. Ахмадов, Нохч-ГIалгIай истореи, меттеи, литератураи Iилма тохкама института парторганизаце секретарь нов. Чантиева, Ленински райисполкома председатель нов. Хайтина, иштта кхыбараш а. Цар массане а парте кердача Программа проект къоабал а еш белгалду цу боккха исторически лоархIам болча документо цIаккха ца хиннача тайпара политически хьинар айдаь, керда къахьегама толамаш доахаш советски нах хилар, хIанз чIоагIа низ тIабахийта из документ Iомаде а цо дIадехар кхоачашдара еррига торонаш, беррига низ оарцагIбаккха безаш а хилар. Программа тIара цхьайолча положенешта хетаяь предложенеш а тийлар, хIаьта Программа хьалхашка оттадаьча декхарашца бувза а бувзаш шоай предприяте, учреждене болх а бийцар къамаьлаш даьраша.

КПСС Устава проектах доклад йир парте райкома секретара нов. Петренко. Из доклад ювцаш къамаьлаш даьча коммунисташа ЦРМЗ слесара нов. Погосяна, парте райкома жалобаш къоастаяра нештатни комиссе председатела нов. Забияко, «Сердало» газета редакце парторганизаце секретара нов. Котиева, ВЛКСМ райкома секретара нов. Олейникова, иштта кхыбараша белгалдаьккхар дIахо партийни демократи шеръе а парте членагара доагIар дIадехилга лакхде а дезаш хилар. Хан-ханнахьа кулгалдеш йола партийни органаш кердаяхаро, иштта кхыйолча мероприятеша, аьлар цар, торо хулийтаргья партийни вахаре хьинаре дакъа лацара дукхагIа коммунисташ юкъеоза.

КIезига бац Ленински районе производстве дика къахьегарца а партийни вахаре, общественни балха хьинаре дакъа лацарца а шоаш дIабовзийта, царгара хьокхам эца мегаргбола коммунисташ. Царех ба коммунистически къахьегама ударникаш ЦРМЗ-ра Саблуков П., «Красный молот» заводера Емельянов. К., иштта кхы дукха бараш а.

Парте кердача Программаи Уставеи проекташ могаеш соцамаш тIаийцар конференце делегаташа.

ЧIоагIа терко тIаяхийта йийцар коммунисташа парте райкома хьалхарча секретара нов. Правеньке яь отчетни доклад.

Докладчика а пренеех къамаьлаш даьча делегаташа а белгалдир, КПСС XXII-ча съезда даха ма доаггIара накъа дахара кийчо еш парте райкомо а районерча юххьанцарча парторганизацеша а организаторскии къахьегамхошта юкъера массово-политическии болх дикка тоабаь хилар, из бахьан долаш районерча цхьайолча предприятеша коммунизма материально-техническиб база хьалъяра даькъе цхьадола толамаш даьха хилар, районерча къахьегамхоша съезда хьалха тIаийца социалистически декхараш дикка кхоачашдеш хилар. ВIаши яхь лелаеча предприятешта юкъе хьалха латт ЦРМЗ, консервни комбината, трикотажни фабрика, «Красный молот» завода. № 3 йолча швейни фабрика коллективаш.

Шерра яьржай районерча предприятешка коммунистически къахьегама бригадеи ударники яха сийлен цIи яккха дIайолаяь яхь. Цу яхье дакъа лоацаш 10 эзарнел совгIа саг а, цхьайола бIарчча предприятеш а я. Царех я парте XXII съезд хьаелларга из цIи яккха дош а денна къахьегаш йола Центральни-ремонтно - механически завода коллектив.

Цхьабакъда, хIанз а я районе паччахьалкхен план кхоачашца еш предприятеш. Царех я горпищекомбинат, местпрома министерства № 2 йола кирпишкий завод, № 1 йола горбыткомбинат, ГАРО завод, СМУ-2, СМУ-4, кхыяраш.

Пренеех къамаьлаш даьча коммунисташа ЦРМЗ партбюро секретара нов. Никитина, Нохч-ГIалгIай совнархоза председатела заместителa нов. Павлова, консервни комбината директора нов. Яхшоатова, «Красный молот» завода № 2 йолча цеха парторганизаце секретара нов. Ващенко, иштта кхыбараша дийцар кхы а доккхагIа толамаш даха йолча торонех. Промышленни предприятейи стройкайи балха кулгал дара а дикагIа барий опыт дIайоаржаяра а гIулакхаш мела леладаьд парте райкомо.

Къамаьл даьча нефтяной института проректора нов. Кузнецова дийцар лакхерча дешара заведеней болх эргабаьккха тоабара хьакъехьа институте цхьадола гIулакхаш даь хиларах. ДукхагIа хьаийцаб институте заочнии сайрийнарчеи отделенешка дешаргдола студенташ, хIаьта стационаре деша хьаийцарех дукхагIа бараш производстве болх баьрех а ба. Царех 115 саг предприятеша еннача направленех хьаийцав институте.

Республикански спорта совета председатела заместителa нов. Когреманова критика йир парте райкома районера физкультуреи спорти дегIайоалаяра гIулакха кулгалделга мела леладарах. Цудухьа цу балха юкъе дукха кхоачамбоацараш да, аьлар оратора.

Дукха дийцар конференце делегаташа районе хIанз а тунеядцаш бехктокхаме озара гIулакх эсала леладарах, халкъа дружинаша болх во беш хилар бахьан долаш дукха зуламаш деш моттигаш районе хиларах. Дуккха кхоачамбоацараш да берий учрежденешта лаьрхIа цIенош хьалдара гIулакха юкъе а.

Райкома отчетни докладах лаьца къамаьл дир конференце парте Грозненски горкома секретара нов. Симарзина.

Отчетни докладах конференце тIаийцача соцам тIа белгалдаьд дIахо района экономика, культура дегIайоалаяра дешаш. Конференце массава раьза а волаш могадир вай Даьхен оборона чIоагIъяр духьа КПСС Центральни Комитетои Советски Правительстваси леладу гIулакхаш.

Парте райкомои ревизионни комиссеи керда составаш а Грозненски городскойи, Нохч-ГIалгIай областнойи конференцешка бахийта делегаташи хержар конференце.

* * *

Парте кердача райкома хьалхара пленум хилар. Райкома секретаралла хержар нн. Н. Я. Правенький, А. А. Надиров, А. М. Петренко.

ПЕРВОМАЙСКИ РАЙОН

Коммунисташа дог гIоздаьнна дувцар районни партийни собране хIанз хIаране керттера декхар — ший балха бизза низ тIабахийта къахьегалга, коммунизм хьалъеча практически дакъа лоацилга да, яхаш. КПСС Программа проектах лаьца доклад йир КПСС обкома бюро член волча облсовпрофа председатела нов. Сидельникова, КПСС Устава проект ювцаш доклад йир КПСС райкома шоллагIча секретара нов. Ургапова.

— Оаха, лоамарча хьайбаш леладераша, тхоай хьинарерча къахьегамца алсамйоахаргья юрта боахама продукташ, — аьлар «Заря» яхача колхоза ферма заведующе нов. Хайрова.

Советски сага толашагIа дола гIулакхаш леладара хьокхаме хила, эггара дикагIа йола оамалаш советски наха Iомае коммунисташ декхарийла хиларах дийцар леспромхоза директора нов. Иванова, парте райкома кхалнаха юкъе беча балха отдела заведующе нов. Албогачиевас, школа директора нов. Долаковас.

Шоай декхар дар наха де деза аьнна хеташ, шоай балха тIара кхоачамбоацараш «райкомо кIезига новкъостал даьд тхона» яхаш бахьанаш а доахаш, къайладахьа гIерташ къамаьлаш дар собране хиннача цхьабараша даьраш. Цунах ала йиш я парте райкома балхаца хинна гIалаташ собране дизза гучадаьхад аьнна, хIаьта а собране къамаьлаш даьча новкъосташа Хилдехьароева, Ковтуна, Безверхий, Дзейтова лоархI парте райкомо хIара коммунистага ший декхар лерттIа кхоачашдайта хиннадаларе уж кхоачамбоацараш хургдацар, аьнна.

Из бакъхилар хьахьокхаш къамаьлаш дар шин колхоза председателаша новкъосташа Оздоевеи Темурзиевеи даьраш. Орджоникидзе цIерахча колхоза председатела нов. Оздоева дийцар боахам тоабеш дикка толамаш даьха хиларах. Парте членалла кандидат волча цун дешашкара гуш дар артела вахара йоакхо еш из хилар. ХIаьта Ленина цIерахча колхоза председатела коммуниста нов. Темурзиева даь къамаьл тара дар ше доал деча колхозо хьайбай продукташ яхара план кхоачашца еш йисар ший гIулакх ца лоархIачоа.

КПСС райкома хьалхарча секретара нов. Шадиева яьча, дика чулоацам болча отчетни докладага ла а дийгIа, дуккха дешаш дийцар района коммунисташа. Белгалдаккха дог доагIаш да, организационно-партийни болх а идеологически гIулакхашта райкомо баь болх а бувцаш долча лоархIамегIарча дешашта цар, къаьстта уйла тIаяхийта хилар.

Белгалде дезаш да, цу районерча дукхагIа болча КПСС члений стаж геттара кIезига хилар, парторганизацеш хIанз а дика чIоагIъяланза, опыт йоацаш хилар. ХIаьта райкома бюро членаш, нов. Безверхий заведующи волча оргoтдела болхлой чуийнна боахама а кхыдола а дешаш къестадеш хиннаб цкъаза, уж къоастаделга, организационно-партийни балха дикалах, юххьанцарча партийни, профсоюзни, комсомольски организацей хьинар совдаккхарах тийша долга диц а даь. Из бахьан долаш деций, йоахар доклад яьча нов. Шадиева а цул тIехьагIа къамаьлаш даьча новкъосташа Хакиевас, Пивоварова кхычар а, лоархIамегIарча балхаш тIа болча нахах парте мугIараш дегIа кIезига ухаш хилар, цхьайолча юртий Советаша цхьаккха инициатива йоацаш болх беш хилар, дуккхача хана денз веррига а комсомоле хьаийцар 35 саг мара ца хилар.

Парте гIонча йолча комсомола болх тоабелга а, комсомольски болхлошкара цар бе беза болх хьабехилга а, царна новкъостал делга а дар дуккхачар дийцар.

Докладчика нов. Шадиева мукIарло де дезаш хилар районе идеологически болх цхьаккха система йоацаш, дага дехача ханна мара лелабеш ца хилара. Из иштта хилар гуш дар райкома бюро члена нов. Жеребненкос, райОНО заведующе нов. Перепечаева, Шерипов Асланбека цIерахча колхоза председатела нов. Цицкиева, прокурора нов. Котикова, медицински болхлочо нов. Овчинникова, кхычар даьча къамаьлашцара а. Кхоачамболлаш болх баьбац коммунисташа парте дош а решенеш а наха юкъе чакхдахара, кхоачамбоацараш къаьстта дукха да кхалнаха юкъе беча балхаца. Геттара кIезига еш лекцеш гIалгIай меттала. Массанега дешийтара закон телхадерашца къовсам лоаттабаьбац райкомо.

Идеологически культурно-просветительнии болх дIабахьара йола база хIанз а мела я укхаза, цхьабакъда, цунах а эца боаггIача тайпара пайда эцац.

Хила доаггIача тайпара, собране организационно-партийни а идеологически а балхах даь къамаьлаш семилетка кхоалагIча шера тIаийца социалистически декхараш районе мишта кхоачашду, юрта боахами промышленностьи айяра райкомо кулгал мишта ду яхача дешашца айхха дувзаш дир.

ХIанзара боахама гIулакхаш дийца ца Iеш, дуккха проблемни дешаш хьалхашка а оттадир ораторaша.

Орджоникидзе цIерахча колхоза председатела нов. Оздоева аьлар дуккха доахан доажаделга вIаштIехьдаккха йиш хургйолча, йIаьхийча альпийски даьгIенашка бода никъ билла беза.

Отчетни докладах лаьца боккха соцам бир коммунисташа.

* * *

КПСС райкома хьалхарча пленуме райкома секретаралла хержар н.н. Цолоеви Ургапови.

ГОРОД МАГIАЛБИК

Городской партийни конференце «КПСС Программа проектах» доклад йир КПСС обкома секретара С. С. Апряткина, хIаьта «КПСС Устава проектах» — КПСС горкома секретара М. С. Бузуркиева.

Нов. С. С. Апряткина яьча доклада хьакъехьа пренеш йолаелна эггара хьалха къамаьл дир горОНО заведующе Сотникова. Халкъа дешар дегIадоаладара а тоадара а парте кердача Программа проект Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар белгалдаьккхар цо. ДIахо къамаьлаш даьча коммунисташа новкъосташа Хохлова, Троянова, Мамилова, Бочкарева, Булгучева, Кушнаренко, Севостьянова дийцар вай заман сийлахь-доккха из документ МагIалбикерча къахьегамхоша мел чIоагIа теркам тIабахийта Iомаду, къахьегама овсарле лакхъяра цо мел чIоагIа дегаш ураоттадаьд.

«КПСС Устава проектах» нов. Бузуркиева яьча доклада хьакъехьа пренеех къамаьлаш дир делегаташа нн. Шумилова, Сампиева, Лаврова, иштта кхычар а. КПСС Уставах шоашта хеташ дола хIамаш дийцар цар.

Устава § 49 хувца, аьлар делегата нов. Бондарева. «Округа, города, района комитета секретара кхаь шерал кIезигагIа йоацаш стаж хила еза» яхача метте «пхе шерал кIезигагIа йоацаш...» ала деза аьлар цо.

Кандидаталара парте членалла дIачуводача сага кхы цIаькха рекомендацеш ца эшаш лерхI делегата нов. Ханиева.

КПСС Программаи Уставеи керда проекташ мога а еш, шинна докладах резолюцеш тIаийцар конференце.

Парте горкома отчетни доклад йир КПСС горкома секретара н. Щукина.

«Мелови мехкдаьтта» корадар бахьан долаш, — йоах докладчика, — МагIалбика мехкдаьттахой торо хилар мехкдаьтта дукхагIа даккха, хIаьта ворхI шера план 4 шера кхоачашъе, аьнна, тIаийца декхар толамца кхоачашдеш а ба уж. Валови продукци арацехара план 112,5 процент кхоачашъяьй промышленносто. Соахка цу юкъагIа хийца хинначул 30,7 процент дукхагIа продукци арахийцай шу доладелча денз. Мехкдаьттагеи газагеи дIабода мах ах шера 3,2 процент чухнахьа баьннаб. Геологотехнически гIулакхаш чакхдахарца дуккха а эзараш тоннаш дукхагIа даьккхад мехкдаьтта. 9 бетта план 2-ча сентябре — вай конференци хьаеллача денга — кхоачашйир «Малгобекнефта» НПУ.

Партеи правительстваи решенеш кхоачаш а еш, юрта боахам тоабара даькъе дукха балхаш даьд горкомо а колхозеи совхозийи юххьанцарча партийни организацеша а. Дика чакхдаьннад бIаьстан культураш дIаювлга, царна гIулакх делга, ка бола ялаташ чуэцилга, маэшша кийчо яьй хьажкIаш чуэцара. КIезиг-дукха тоаденнад хьайбаш леладеча боахамашкара гIулакхаш а.

Городе а цунна гонахьарча моттигашка а партийни дешара 126 кружок хиннай болх беш. 3107 саг хиннав цу кружокашка дешаш — соахкарчул 1533 саг дукхагIа. Дукха терко яьй нахаца беча агитационно-кхетама балха. Предприятешкеи учрежденешкеи 640 лекци йийшай.

Бакъда, дерригa балхаш кхы а дикагIа хила йиш яр. Парте горкомо, къоаггадаь аьлча, цун промышленносто-транспортни отдело, горкома бюрос, секретараша кIезига терко яьй промышленни предприятей балха. Из къоаггадаь белгалдаьккхар партийни конференце шоаш къамаьлаш деш делегаташа Мамедова, Паука, Лутовинова, Богославцева, иштта кхыбараша а.

— Дикача цифраш та тIехьашка дукха кхоачамбоацараш доахк, — аьлар нов. Паука, — горкома болхлой дIатIакхачац цу кхоачамбоацарашта. Дукха мехкдаьтта дов материально-технически гIулакх во латтарах, транспорт ца тоъарах. Уж гIулакхаш тоадара кIезига хIама даьд горкомо. Горкома секретараш а кхыбола болхлой а кIезига хул промыслашка. Юкъарча хьокхамех кхоачам а беш, промышленноста болх кIоаргга Iомабеш хиннаяц горком. Из горкома балхацара цIенъяь дIаяккха езаш практика я.

Промышленностана кулгал мела дар бахьан долаш горкома чIоагIа критика йир мехкдаьтта кхоалагIча промысла заведующе нов. Мамедова.

ГIишлоний организацей балха доал во даьд, яхаш, горкома критика йир делегаташа: транспортни контора тракториста Попова, № 3 йолча юкъерча школа директора Жаворонкова, иштта кхычар а.

Юрта боахамерча балхацара кхоачамбоацараш дувцаш къамаьлаш дир делегаташа «Кавказ» яхача колхоза комбайнера Бекетова, «Ингушский» совхоза керттерча агронома Куриева, цу совхоза шоллагIча отделене управляюще Гуноева, «Ингушский» совхоза шоллагIча отделене доярка Пешхоева Нинас, ишта кхычар.

— Тхо долча хьа а ухаш юха дIа-м ух горкомеи совхозеи кулгалхой, — аьлар Пешхоева Нинас, — цхьабакъда, Iай доахан чудоахкаргдола помещенеш кийчъеш-м яц. Бетташ бола бIаь совгIа етт чуболла моттиг йоацаш ба тха ферме. Укх шера хьалъе лерхIаш хинна доахана помещени хьалъеш яц. Йолаш йола помещенеш а тоаеш яц. Iана кийчо елга иштта во лелар дIахо ла йиш йолаш дац.

Городерча а юрташкарча а къахьегамхошта юкъера партийно-организационни болх кхоачам боацаш хилар хьа а хьокхаш, из болх тоабара де дезараш белгалдоахаш къамаьлаш дир конференце дуккхача делегаташа.

Горкома отчет луш яьча доклада хьакъехьарча пренеех къамаьлаш дир 20 саго.

Отчетни докладах тIаийцача соцам тIа кхоачамбоацараш дIададахара а городской партийни организаце болх тоабара а наькъаш белгалдаьхад.

* * *

Керда хержача горкома хьалхара пленум хиннай. Горкома секретаралла хержаб нн. Санько, Бузуркиев, Кочнева.

КПСС XXII-ча съезда доккхий къахьегама толамаш доахаш накъа яхара хьинаре къахьегаш хьайоагIа «Октябрьнефть» нефтепромыслови управлене телемеханизированни промысла 3-гIа бригада. Къаьстта хьинар айдаьд бригада болхлой Коммунистически парте Программа проекто. Кхы а дикагIа къахьегаргда оаха, йоах цар.

Оператораш, шоайла шерра социалистически яхь а йоаржаяь, сийленца къахьегаш ба. Царех я коммунистически къахьегама ударника цIи лелаю дикагIа йола оператор Александрова Елена. Ший низ а творчески хьинар а ца кходеш къахьегаш я из.

Сурта тIа: оператор Александрова Елена.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДегIайоагIа республика культура

Вай мехкарча наьха вахара хьал дIахо а тоаде никъ хьехаш исторически документ да КПСС кердача Программа проект. Проекта тIа лоархIам боллаш моттиг дIалоац культура, искусствона, литература хетадаьча дешаша. Керда дараш карагIдувлийта, творчески гIулакхаш шерде, халкъаца кIоаргга бувзам лелабе йоккхий торонаш лу цу Программа.

Коммунистически кхетамца нах кхебеча ший гаргарагIа бола помощникаш хиларга хьежжа, культура болхлоех чIоаггIа тешаш я парти. Из шоаех тешам бенна тIадилла гIулакх дизза чакхдаккхар духьа уж декхарийла ба культура учрежденей вахарцара бувзам чIоагIбе, халкъа творчестваца, коммунизм хьалъяра практикаца уж ювза.

ТIеххьарча диъ-пхе шера республикерча культура органаша дикка болх баьб къахьегамхошта културни гIулакх дара боарам лакхбара хьакъехьа.

Культура учрежденей сеть шеръеннай. ХIанз республике 305 клуби 536 библиотекеи я. Укх шера кхы тIа а хьаелларгйолаш я юрташка 17 керда клуби 11 библиотекеи. Керда клубаши библиотекаши хьалъяра балхаш дукхагIа долча даькъе общественность юкъе а озаш колхозий чотах даьд.

Боккха болх баьб культура болхлой кадраш кийчъеши цар квалификаци лакхъеши. ХIара шера квалификаци лакхъеча курсашка дешаш хиннаб 180—200 клубийи библиотекайи болхлой. Нохч-ГIалгIай драмтеатре хьайийлай кхаь шера йола, 20 саг чулоацаш йола студи. 1962 шера Ленинградски театральни институт йистеяьккха бовл 18 нохчои гIалгIаи, 20 саг йистевоал Тбилисски хореографически училище яьккха а.

ДикагIа бола болхлой культура учрежденешка дIачIоагIбара гIулакх тоадаьд, хIаьта цу балха юкъе дикка дукха кхалнах, къаьстта нохчийи гIалгIайи кхалнах эзаб.

Республика культура учрежденешка болх беча 3266 сагах 485 кхалсаг я, царца 190 нохчои гIалгIаи а йолаш. Укх шера хьаелл республикански культпросветшколеи художественни музейи.

ХIанзарча хьалашка партийни пропаганда декхарий хьакъехьара КПСС ЦК соцам баьчул тIехьагIа, къаьстта КПСС ЦК январски Пленум хинначул тIехьагIа дукхагIа терко е яьннай культура учрежденеш наха коммунистически кхетамбалара дешашта, шоай болх колхозий, совхозий, предприятей вахарца бувзаш лелабе, партийнии советскии организацешта, КПСС XXII съезда накъа бахара кийчо еча, шоай декхараш кхоачашде къахьегамхой оарцагIбоахача новкъостал де яьннай.

ЧIоаггIа терко еш леладаьд къамий доттагIал чIоагIдара, кхалнаха юкъерча балха, юрта боахаме хьалхалаттарий опыт, Iилма-атеистически хьехамаш дIадоаржадара, художественни самодеятельность дегIайоалаяра дешаш. Къахьегамхошта культурни гIулакх дара тайп-тайпара формаш: доттагIлен цIейш, тематически сайренаш, дагахьа деша журналаш, хаттарийи жопийи сайренаш, агитбригадаш, унахцIенои университеташи школаши, иштта кхыйола формаши лелае яьннай культура учрежденеш.

Гойтара агитаце гIулакх тоадар а дикагIбарий опыта пропаганда яр а духьа плакаташи брошюраши арахийцад.

Цхьайолча клубашкеи библиотекашкеи дикка тоаяьй гойтара агитаци, механизированни звеноша хьажкIаш дика хьувкъае йоаржаяь Ерригроссийски яхь, республикера маякаш, парте XXII съезда накъа болхаш республикерча къахьегамхоша йоаржаяь яхь ювцаш йола стендаш кийчъяьй. Клубашка тайп-тайпарча темаех: «КПСС съезда накъа долхаш», «Вай маякаш», иштта кхыйола а сайренаш яьй. Цу тайпара 80 сайре яьй культура учрежденешка, хIаьта цига къамаьлаш даьд 250 совгIа дикагIа волча юрта боахама болхлочо.

Библиотекай болхлой, книжкаш дешашбарий конференцеш фермашкеи бригадашкеи е баьннаб.

Пайдане гIулакх да «ХьажкIаш лелаерий», «свеклаш лелаерий» республикански радиоденош а деш дIадоладаьр. Дуккхача районашка уж радиопередачаш йолча хана клубашкеи бригадашкеи коллективни радиога ладувгIаргдолаш гIулакх вIаштIехьдаьхад, хIаьта цул тIехьагIа балха опыт дIа-юха эцаш къамаьлаш даьд, агитбригадаша концерташ увттадаьд, кино хьекхад. Дика чакхдаьннад «хьайбаш леладерий», «культпросветболхлой» радиоденош а.

Укх шера болх беш хиннай Сунженскии Грозненскии районашка юртбоахама хьехамий университеташ. Цхьайолча клубашка «Болх ца бечо, хIама даац» яхача темах тунеядцашта духьалара къовсам айбарах долча дешашта хетаяь сайренаш яьй.

Атеистически кхетам балара керда форма я культура университеташ. 1960—1961 шера республике болх беш цу тайпара 10 университет хиннай, царех 6 юртий районашка а йолаш. ХIара юрташкарча университете ухаш 120—150 саг хиннав, цу университеташка къамаьлаш даьд поэташа, театрий творчески болхлоша.

Художественни самодеятельность дегIайоалаяр духьа республикански художественни самодеятельноста смотраш яьй. 1959 шера смотрашка дакъа лаьцар 5 эзар саго, хIаьта 1960 шера 15 эзар саго. 1961 шера III-ча республикански смотре дакъа лоацараш 33 эзар саг хиннав. Художественни самодеятельность дегIайоалаеш дика толамаш даьхад Наурски, Урус-Мартановски, Сунженски, Советски, Ножай-Юрта районашка.

Наьсарен районе болх беш да халкъа театр, Грозне Ленина цIерахча Культура Двореце — халкъа оперни театр, Урус-Мартановски районе — иллеи халхареи халкъа коллективаш. 70 агитхудожественни бригада я юрта боахама болхлошта гIулакх деш.

Агитбригадаштеи художественни самодеятельноста коллективаштеи новкъостала кхоъ репертуарни сборник, советски композиторий иллей переводий сборник арахийцад.

1959—1960 шерашка ерригача библиотекашка книжкай фондаш 5 млн. экземплярага кхоачаш лакхъеннай. Книжкаш дешараша шоашта эша книжка шоашка хьахоржийташ керда форма юкъейихьай библиотекаша шоай балха, хIанз иштта болх беш 66 библиотека я республике.

ТIеххьарча хана дикка тоаденнад культура учрежденеша юрташта шефски новкъостал дара гIулакх. ХIара шера городерча клубай агитбригадаша 200 совгIа концерташ увттадаьд юрташка, тематически сайренаш, кхыдола гIулакхаш даьд. Дика новкъостал ду шоай подшефни районашта Ленина цIерахчеи Кирова цIерахчеи культура Дворецаша, химикий, Ленински района, «Красный молот» завода культура ЦIеноша, иштта кхычар. Укх шера 60-нел совгIа концерт оттадаьд цар юрташка, хIаьта самодеятельни коллективашта творчески новкъостал а даьд.

ХIанз шерра яхь йоаржаяьй культпросветболхлоша дикача хьокхамашца КПСС XXII съезда накъа бахар духьа. ХIара района коллективаша хоадам боллаш декхараш тIаийцад клубай, библиотекай, киноустановкай болх тоабара хьакъехьа. Киносета болхлоша лаьрхIад 10 бетта план съезд хьаеллача денгеи шера план 25 декабреи кхоачашъе. Кино хьокхара план тIеххкхоачашъю республика киносето. Укх шера хьалхарча квартале кхоалагIа Ерригроссийски преми еннай цунна.

Цхьабакъда цхьадола кхоачамбоацараш а да культпросветучрежденей балха юкъе. Цхьайолча клубаша, культура ЦIеноша, библиотекаша коммунизм хьалъяра практикаца бувзаш лелабац шоай болх, технически хьехамаш, производстве хьалха латтараштa карагIдаьннараш дIадоаржадара, коммунистически къахьегама бригадайи ударникийи болама гIулакхаш ледара леладу.

ХIанз а бизза пайда эцац культура учрежденеша балха тайп-тайпарча формаех, болхлойи, колхозникаши, гIулакхерабараши, кагирхойи кIезига юкъеоз шоай балха. Цхьайолча клубашка, къаьстта Первомайски, Курчалоевски районашка маьхах кино хьокхар мара беш кхы цхьаккха тайпа культурно-массоби болх бац, хIаьта Наьсарен районерча ТIой-Юртарча клубо бетта 27 дийнахьа ю маьхах еш йола мероприятеш.

Культпросветучрежденеш Iана кийчъяра гIулакха йоаггIаш йола терко яц культура Министерствас, моттигерча партийнии, советскии, комсомольскии организацеша. ХIанз а йолаш я культпросветучрежденеш йоацаш юрташ. Цхьайолча районашкарча гаьна ядача юрташка кино хьокхац.

Атеистически пропаганда гIулакх ледара леладу культура болхлоша, вIашагIъехкха атеиста кабинеташ мела болх беш я.

Художественни самодеятельноста репертуара юкъекхувла цхьайола произведенеш идейни боарамга диллача эсала я.

Парте кердача Программа проекто йоккхий торонаш лу культура болхлошта шоай творчески инициатива айе.

Эггара хьалха кхоачашде деза культура учрежденей болх вахарца, халкъа творчестваца айхха бувзабенна хилийтар, цун идейни боарам лакхбар.

Партийни организацей хьалхленца таханарча дено шоашта хьалхашка оттадаь декхар кхоачашде, коммунистически кхетамца нах кхебара новкъостал де низ кхоачаргба республикерча культура болхлой.

Хь. КУРКИЕВА,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе заместитель.

СЕРДАЛО
2-гIа оагI, 7 сентябрь, 1961 шу.

СО ХЬАВАЬННАВ ШУЦАРА, МУРДАШ

Наьсарен района Альтий-Юрта вахаш вола со, Мальсагов Дрес, укх тIеххьарча ханналца «Кунта-Хьажий вирдах» болча мурдий тоабанна хьалхле лелаеш хиннав. Тахан газета тIа ер статья язъю аз мурдашта юкъера се хьавалга а тхьамада декхараш айса дIакховсилга а массанена дIахозалда аьнна.

Мишта а хIана а хиннад из долла хIама? Геттара зIамига а дешар ца ховш а хинна со дына тIехьабаьнначa наха Iеха а ваь, мурдашта юкъе вахар. Селлара дукха шераш айса цу юкъе доахаш цIаккха а сайна лакхехьарчар тIадехка декхараш кхоачаш ца деш Iийнавац со, мурдий гIулакхаш нийса дIакхихьад аз, тIабехкачар санна, цар гIулакхаш а оамалаш а лелае а царга се теркал вайта а гIертар со. Дуккхача шерашка цIаккха гIалат ца доалийташ аз гIулакх дар теркал а даь, мурдаша шоай тхьамадалла хержар со.

Со керте латташ хинна мурдий тоаба хан-ханнахьа аргI-аргIа моллагIча цхьан мурда цIагIа вIашагIъетталора «зикар де». Садикъача дIайхача цIагIа оаха уж «зикараш» деча хана, дуккхаза гIоарал дай хулар мурдаш. Иштта го боахача хана дог гIел а денна Iокхетар, наха дувццача тайпара, мурдашта юкъе далла гарга дика лоархIаш да.

Са мурдашта юкъе «зикараш» де вIашагIбетталуш

Мурдий тхьамада хиннача Мальсагов Дреса мурдашцара гIулакх хоададаьд

хинна нах дукхагIа бараш деш цхьаккха хIама доацаш бар. Царна юкъе бар цхьацца зуламаш дарах судаш яь бола нах а.

Белгалде дезаш да, мурдаша шоаш вIашагIкхийттача цIагIа цхьаккха эхь-бехк ца хеташ хIама дуаш хинна хилар. Из санна йолча зерата бийсашка шу оттадеш цIендаь Iалаьмате дукха мах бодар.

Тхьамада се волча хана, чIоагIа теркал а деш зийра аз мурдий вахар. ДукхагIа бараш дешанза бола тIехьабиса нах бар уж, моллагIа а лоадам боацаш дола хувцамаш Iалам чухь хилча, уж сигаларча низах хулаш хIамаш да аьнна хеташ бар.

Ши тайпа вахар да мурдаша леладер. Царех цхьабараша тIабийрззе ламазаши дуIаши ду мурдашта юкъе шоаш ды чIоагIа болаш ба алийта гIерташ, хIаьта шоаш мурдашта къайла баьлча маларaш а мелар, гIаьленаш а увзар. Зерата бийса чакх а яьнна шоаш цIенгахьа бийрзача хана наьха хIамах катохара а тIера хул уж. Цу тайпара ши юхь йолаш бола нах итташ бувца йиш яр сога.

Мурдашта юкъе айса леладеча гIулакхий дикка уйла яьчул тIехьагIа, со кхийтар, вай вахара зуламе а духьала а уж хиларах, из ховргда сога сайга хьежача. Дунен чу вахаш 70 шу совгIа ха яьккхача аз цхьаккха наха пайдана хIама даьдац. ХIаьта со моргаш меллаб мурдашта юкъе? Мурдий эггара харцахьара гIулакх да, юкъ-юкъера шоашка аьнначох тешаш бола кагийнах цар шоашта юкъеувзаш хилар.

Царга ала безам ба са: сихагIа дIадовла царна юкъера, ма Iехадайта шоаш. Из оаш ца дойя, бокъонца дола вахар шоана миштад ца ховш дIагIоргда шун!

Вай халкъа, вай мехка цхьаккха пайда ца луш долча гIулакха айса дукха шераш доадаь хиларах, аз а со санна мелболчар а дIахо баха советски наха новкъарле еш хиларах юххера а со тиййшачул тIехьагIа, цхьан деша тIа уйла сецар са: саи мурдийи никъ цаI бац, укх шера 23 июле берригa сай мурдаш хьа а гулбаь, аьлар аз:

— Тахан денз дIа сайна тIера тхьамада декхараш дIа а доах аз, кхы юкъе а воагIаргвоацаш мурдий тоаба а ют аз, хIаьта из тайпа гIулакх оаш а дича бакъахьа а да. Уж дешаш дуккха хана денз аз уйла яь, сона дагадаьлла, вахар зийча сона гуча даьнначох хьахиннар да. хIаьта цудухьа цIаькха а ях аз шуга: «Со дIаваьннав шоах, мурдаш, хIаьта шо а мурдашта юкъера дIа а даьнна, цIенача, советски наьха къахьегама вахара наькъ тIа эттача бакъахьа а да!»

МАЛЬСАГОВ Дрес,
«Кунт-Хьажий вирдах» болча мурдий хинна тхьамада.
Аьлтий-Юрт. («Ленина байракх» яхача газета тIара).

Дика хьийкъай керда культура

Шоай низ ца кхобеш хьинаре къахьийга, дика хьалкхеяь шекар доаккха свекла чуэцаш ба Шаьла районерча «Джалка» совхоза къахьегамхой. Из культура дIайийнаяр цар 1500 гектара тIа. ДIадахача шерашка ювцар свекла цу совхозе сел дукха. ХIаьта а цар лаьрхIадар хIара гектара тIара 200 центнер свекла кхее. Хьалхарча деношка даьча балхаша гучадаьккхад цар шоай дош тIеххоачашделга: хIара гектара тIара 250 центнер чуэц.

Дика дIадоладаьд совхозе шекар доаккха свекла чуэцара балхаш. Цар хьалхарча деношка 150 гектара тIара хьа яьха а баьнна 2000 тонн гаргга свекла дIаеннай паччахьалкхенна.

Дика къа а хьегаш дийнахьара норма тIеххоачашъеш дIаболабаьб шоай болх 2-ча отделенерча Дидаевеи Селимсултановеи кулгалдеча звеноша. Цар хIара гектара тIа 300 центнерал совгIа свекла кхеяьй. ХIаьта норма тIеххоачаш а еш хIара дийнахьа 8—10 центнер свекла цIенъю цар звено членаша.

Иштта дика лел из болх совхоза кхоалагIча отделене а. Ерригача совхозе нагахьа саг вац цу отделенера звеньевой йола Зурулиева Жовзан ца йовзаш. Отделене эггара дикагIа йола свекла цун звеной я. Из хIара гектара тIара 300—350 центнер свеклай чуэцаш я хIанз.

Шеко яц из дика культура совхоза къахьегамхоша ханнахьа чуэцаргхиларах.

В. ФОМЕНКО,
совхоза парторганизаце секретарь.

Сийлен цIи яьккхараш

Хьинаре къахьегаш я укх деношка Фрунзерча Ликероводочни завода коллектив. Барт тайнача коллектива юкъе ба эрсий, киргизаш, казахаш, нохчий, гIалгIай. Верригаш а пхи бIаь саг ва заводе болх беш.

ПхийттлагIа шу да нов. Кортоев Джабраил завода директор вола. Нагахьа шу дIадахадац заводо производственни план кхоачаш ца еш. Ше дика кулгалхо хилар хьахьекхад Джабраила. Укх шера хьалхарча квартале Еррисоюзни социалистически яхье шоллагIа моттиг яьккхар заводо. ЛоархIамера къахьегама толамаш а доахаш накъа йода завода коллектив КПСС XXII съезда.

КIезига бац укхаза къахьегама коталонаш йоахаш бола болхлой. Заводе балха воагIача хана берашха зIамига саг вар Эсмурзиев Ахьмад. ХIанз цох хиннав дика шофер. ЦIаккха а 120—130 процентал кIезигагIа кхоачашъяьяц цо балха нормаш. Цудухьа дукха ха йоацц аш парте членалла дIайийцав Ахьмад.

Коммунистически къахьегама ударник яха цIи яккхар духьа хьинаре къахьегаш ва автокрана тIа болх беш вола Гамурзиев Iалихан. Цо ший новкъостаца Акиев Гиланеца массахана цаI ах—шиъ нормаш кхоачашъю. Сийлен доска тIа доал Iалихана сурт.

Заводе къаьстта цIи хеза я Агиева Розай бригада. Тилла йоагIаш тиллай цох коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи. Сийрда а, цIена а, безаме а я Агиева Розий цехе. Укхазара керттера болх шушашка чхьагIар дувттилга ба. Зехьа вIалла ха йоаяц бригадерча болхлоша. Транспортера тIа санна, шушаш дIаух мехкарий кулг-кара гIолла.

Цехе хьалтеха доаллача лозунга тIа яздаьд: «Керда къахьегама коталонаш а йоахаш накъа гIоргда вай КПСС XXII-ча съезда». Съезда сийна лаьца социалистически яхь кхоачашъергхиларах бола тешам ба бригадерча мехкарашта юкъера доттагIал, цар хьинар, денал. Бригаде ба: гIалгIа Агиева Роза—бригадир, эрсе Недвигина, селе Гасанова, киргизаш Тугунбаеваи Ибрагимоваи. Тайп-тайпарча къамех бале а цар гIулакхашка ладийгIача йижарий ба уж. Цар цхьана болх бу, художественни самодеятельносте дакъа лоац, кхыдола общественни балхаш ду.

Хамхоева Миновсе бригада а я коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи яккхар духьа хьинаре къахьегаш.

Доккхий къахьегама толамаш а доахаш накъа йода завода коллектив КПСС XXII съезда.

СУРТА ТIА: Агиева Розас доал деш йола Фрунзерча ликероводочни заводера коммунистически къахьегама бригада. Юкъе латт Агиева Роза.

М. МАЗИЕВ.

Фрунзе.

Бизза пайда эцаш хила еза хIара гектар

ГIадбаха, дего къоабалъеш тIаийцар Грозненски района № 3 йолча сомий-баьца даарий совхоза къахьегамхоша Советски Союза Коммунистически парте Программа проект. Баьдaараш кхеде лаьрхIадар болхлоша, механизатораша, гIишлонхоша кIоарга Iомаду из исторически документ, критикаца белгалбоах шоаш хьабена никъ, шоашта хьалхашка керда къахьегама декхараш увттаду.

Оаха шийца къамаьл деш совхоза директора нов. А. А. Маликова аьлар:

— Сомий-баьца даарий совхоз — города юхера боахам ба. Мехкдаьтта Грознена дикагIа бола сомаши баьца даараши лоаттаде дезаш да тхо. ХIанз совхозе 365 гектара тIа баьца дaараши 300 гектар гаргга сомий беши я.

Планах 64000 центнер баьца дaараш кхеде лаьрхIадар. Из декхар кхоачашдаь ца Iеш, тIеххоачаш а даьд. ХIанз, овлангара денз эргаяккха еза тха производство. ХIара шера хIара гектара тIара 160—180 центнер хьувкъам баккха план увттаю оаха, хIаьта совхоза маякаша, масала, нов. Пошехоновас 400 центнерага кхоачаш баьца дaараш доах цхьан гектара тIара. Цо хьахьокх тха дерригa лаьтташ хIара гектара тIара 300 центнер яккха йиш йолаш хилар.

Молхаш еттача тракторни опрыскивателашца совхоз Iалашъе еза дукха ха я. Вай доалахоша уж лелаю массехк шу да: Дагестанеи Ставропольски краеи садоводаша царца ет уж молхаш. Цудухьа цар бешамаш дуккха дукхагIа лат. Масала, Дагестански АССР Касумкентски района Герейхановa цIерахча совхозе цхьан гектара тIара 200 центнерага кхоачаш Iажаш боал. ХIаьта Монтуонер яхача сортах йолча хIара гаьно лу 12—13 центнер Iажаш.

ХIара гектара тIара, бизза пайда эцара болх кIоаргагIа байза ца Iеш, къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккха а агротехника боарам лакхбе а беза.

А. КУИМОВ.

Оаха яздаьчох хиннар

ЧУРЧА ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦАЦ

Иштта корта а болаш № 57 йолча «Сердало» газета тIа кепа техача корреспонденцех укх тайпара хоам бу КПСС Наьсарен райкома секретара нов. Абадиева: «Корреспонденце тIа белгалдаьха кхоачамбоацараш бакъхиннад. Совхоза дирекцеи специалисташеи цамогаш хиннача доаханна дарбанна мел эшараш деш ба. Еррига цамогаш хинна бугIаши доахани къоаста а даь дарба деш да. Цхьайолча фермашка гIулакхера бараш а хийцаб. Хийцав СТФ управляющи а. Хьайбашта искусственни осеменени еш йола штат а кIезигьяьй».

Хаьдда де деза комсомольски гIулакхашта кулгал

— Къахьегама а политически а хьинар айденнача хьалашка, адамий хьаькъали уйлеи сийлахь-доккхача исторически документашта — КПСС Программеи Уставеи проекташта тIаерзаяьча хьалашка хул вай отчетно-хоржамий комсомольски собрани, — аьнна дIадоладир отчетно-хоржама собране ший къамаьл Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза комсомольски комитета секретара нов. Кодзоев Махьмада.

65 ВЛКСМ член юкъе волаш йолча совхоза юххьанцарча комсомольски организаце доккха дакъа лоац совхоза боахама гIулакхашта юкъе. Укх шера совхоза кхашка хьажкIаш кхееш 45 ВЛКСМ член ва, трактористаш, слесараш, токараш, телятницаш болаш а кхыча балхашка а къахьегаш 20 комсомолец ва.

Укх шера 1500 гектара тIа хьажкIаш кхеергйола 15 комсомольско-кагирхой звено вIашагIйолла аьнна доккха социалистически декхар тIаийцад совхоза комсомольцашеи кагирхошеи, совхоза комсомольцийи кагирхойи низаца комсомольски участкашка дIайихьай 700 тонн моттигера удобренеш, гул а яь, паччахьалкхенна дIаеннай 19 тонн металлолом. Ер шоллагIа шу да общественни наькъаца ТIой-Юртарча отделене комсомольцаша 15 гектар долча лаьтта хьажкIаш хьалкхею. Белгалдоалаш гIулакх да цу организацена юкъе 33 ВЛКСМ член хилар а уж берригаш тайп-тайпара говзалаш йолаш хилар а. Царца ба лораш, почта болхлой, слесараш, токараш, и. кх. д. — берригаш а хьажкIаш кхееш ба уж. Дуккхача шерашка хьажкIаш кхееш хьабоагIа баха боаггIача тайпара парте XXII-ча съезда шоашкара къахьегама толамаш а даьха накъа баха кийчлуш бола Долакха-Юртарча отделенера комсомолец-агроном Долгиев Ахьмад, Даурбеков Яхьья, Кодзоев Бахьауддин, дуккха кхыбараш.

Собране иштта бийцар ТIой-Юртарча МТФ телятница йола Острянина Таисия, доярка Мусиева Вахьидат, кхыбараш санна бола хьайбаш леладераш.

Цхьабакъда, комсомола комитета балхаца хIанз а дукха да кхоачамбоацараш. Колхоза комсомольцаша чIоагIа критика йир комсомола комитетаи цун секретараи цар хаьддача наькъаца болх ца бар а партийнии профсоюзнии организацешца бувзам боацаш уж хилар а бахьан долаш.

Комсомола комитето кхоачамболлаш болх баьбац совхозе боацача кагирхошца, комсомоле боаца кагирхой юкъе а озаш, гучахьара комсомольски собранеш кIезига яьй. Отчет луча юкъах Ленински комсомоле хьаийцав 32 саг, хIаьта царех цаI мара гIалгIай йоI яц, совхоза хьайбай фермашка болх беш 17 къона доярка йоллашехьа а.

Во кулгалдаьд комсомола комитето къоначa хьажкIаш лелаерашеи хьайбаш леладерашеи лелаеча социалистически яхьа.

Совхоза комсомола комитета членаш болча новкъосташка Кодзоев Саварбикагеи Сампиев Тухангеи цар комсомола комитета болх дика хIана лелабац аьнна хатта а бицбаланзар совхоза комсомольцаш. Дукха кхоачамбоацараш гучадаьхар дешар ца ховлгеи кIезига ховлгеи наха юкъера дIадаккхара, художественни самодеятельность вIашагIйоллара гIулакха совхоза комсомольцашеи кагирхошеи беча балха юкъера.

Керда хержача комсомола комитета комсомольцаша тIадиллар дерригa гуча мелдаьха кхоачамбоацараш дIадоахилга. комсомольско-кагирхой бригадашта, звеношта, фермашта кулгал дикагIа делга комсомольцийи кагирхойи болх дикагIа теркалбелга.

«Октябра 40 шу» яхача совхоза комсомольцаша шоай собране йийцар КПСС Программа проект. Цу дешах лаьца доклад йир совхоза парторганизаце секретара нов. Кулбужев ИбрахIама. Совхоза комсомольцаша цIаькха а комсомола комитета секретаралла юхахержар Кодзоев Махьмад.

И. ЧУНИХИН.

АЛТАЙСКИ КРАЙ. Алтайски юртбоахама института опытни кхашка дIахо а тохкамаш деш я 100 гектара тIа доакъарийна лаьрхIа дIайийна «жемчужина полевая» а «фиолетовый бобик» а яхача сортех йола кхеш.

СУРТА ТIА: института агроном Н. И. Чеканова фуна лаьрхIа дIайийнача «жемчужина полевая» яхача сортах йолча кхешка хьожаш йоалл уж чуэцале хьалххагIа.

В. Николаева сурт.
ТАСС фотохроника.

Жа леладу боахамаш тоаделга тха керттера декхар да

Дукха а цIенхашттара кхоачамбоацараш а долаш чакхдаьлар Шелковской района жа леладеча боахамашка соахкара шу. Цхьаццаболча колхозий кулгалхоша, жа Iуша йоакхо еш ца хиларах, зоотехнически ветеринарнии болх эсала лелабарах жа дукха довра, продукци кIезига йоалар. Унах дайнад, яхаш, харцахьа акташ а увттаеш, цхьаццаболча воча наха жа диа моттигаш а нийсъелар.

ХIара боахамера гIулакхаш кIоаргга техка а техка, зулам леладаьраш бехктокхаме а эза, жа дебара а царгара йоала продукци алсамъялара а де деза гIулакхаш белгалдаьхар парте райкомои райисполкомои. Жа Iушта юкъера кхетама болх дика ца лелабар, социалистически яхье формализм дукха хилар, иштта кхыдола кхоачамбоацараш къаьстта дика гучадаьлар тхона КПСС Центральни Комитета январски (1961 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа.

ХIара колхозе а совхозе а бетт-бетта жа Iуй ди чакхдаха даьлар тхо. ДIабахача бетта баьча балхаца хинна кхоачамбоацараш гучадоахаш, уж дIадахара де дезараш дувцаш, шоашта зе денна балхацара дика гIулакхаш жа Iуша шоайла вIаши довзийташ, тайп-тайпара лекцеш ешаш чакхдувлар уж денош. 1960-ча шера августе—сентябре хIара колхозе а совхозе а тIаийцар 1961-ча шера декхараш, хIаьта сентябрь бутт чакхбоаллаш хиннача жа леладерий районни совещане тIаийцар ерригача района социалистически декхараш: 7.700 центнер тха паччахьалкхенга дохкилга, бахкача хIара бIаь жийна тIехьа 110 Iаьхар хьалкхебелга, хIара устагIанна тIера 5,1 килограмм тха доаккхилга, 1961-гIа шу чакхдоаллаш 150 эзарнега дIакхоачадеш жа дебаделга, 20 эзар устагIа паччахьалкхенга бохкилга.

Цу хана денз из доккха декхар кхоачашде болабелар берригa жа Iуй, специалисташ, фермайи колхозийи кулгалхой. Жена маэшша гIожа доакъар а, цул совнагIа дахкача жена хьажкIий силос а Iалашйир, жа чудоахкаду моттигаш а жега хьожача наха чубаха цIенош а кийчдир.

КПСС XXII съезд хьаелларгхиларах болча хоамо а къаьстта КПСС кердача Программа проекто а чIоагIа дегаш гIоздаьхад, балха хьинар айдаьд районерча жа Iуй. Укх шера хьалхарча ворхI бетта 15 эзар устагIа паччахьалкхенга бехка а бехкаб, 170 эзар устагIа хIанз болаш а ба районерча жа леладеча боахамашка.

Партийни а советски а организацеша, колхозий а совхоза а кулгалхоша организаторскии кхетамеи болх тоабар бахьан долаш дуккха а дикагIа да жа Iуй балха хьокхамаш. Района дикагIа болча жа Iушта жа ладара мастер яха цIераш тел, хIаьта боккхагIа болча жа Iуй Эсмухамбетов Наурдеи Ельмамбетов Мусийи бригадашта коммунистически къахьегама коллектив яха цIераш еннай. ХIанз дуккха а я из сий дола цIи яккхара къовсам лоаттабеш жа Iуй бригадаш.

ХIанз дерригача боахамашка Iоахарий ноаношта тIехьара даьхад. Жа леладеча боахамашка боахама шу чакхдаьннад. Семилетка кхоалагIа шу жа Iуй бригадашка мишта чакхдаьлар, 1961-ча шера тIаийца социалистически декхараш керттерча даькъе мишта кхоачашдаьд хIанззе а дувца йиш я.

Районерча жа леладерашта доккхий хIамаш карагIдаьннад. Соахкарчул 9,5 процент дукхагIа тха даьккхад жена тIера, паччахьалкхенга а дукхагIа дехкад из. Ерригача районе дIалаьрхIача хIара устагIанна тIера 5,5 килограмм тха даьккхад. Укх шера 1-ча августе соахка цу хана хиннараштa 18,5 эзар устагIа тIакхийттаб.

Дахкаш дола жа дукхагIа хилийтара декхар хьалхашка оттадаьдар соахка районни партийни конференце. Из декхар кхоачашдаьд. ХIанз соахкарчул 10 эзар дукхагIа да дахкаш дола жа. Жа дукхагIа хилара а, уж ца дойташ хьалкхедара а, паччахьалкхенга тха дохкара а, хIара устагIанна тIера даьккха тха дукхагIа хилара а, Iоахарий хьалкхедара а республике хьалхара моттиг лаьцай Шелковской районо. Даггара шоай болх беза а безаш дика къахьийгача жа Iушкара даьннад из беркат эггара хьалха.

Къаьстта белгалбаккха беза дикача фух дола жа кхоабача совхоза республике гIорваьнна волча жа Iуно, КПСС райкома члена Эсмухамбетов Наурде кулгалдеча жа Iуй бригада болх. ХIара 100 жийна тIехьа 140,3 Iаьхар хьалкхебаьб, хIара жийна тIера 7,2 килограмми, хIара цIунтона тIера 8,5 килограмми тха даьккхад цу бригаде. Эггара дикагIа долча тхан 9,5 тонн еннай Даьхенна алхха цу цхьан бригадо.

Геттара дукха говза жа Iуй кийчбаьб нов. Эсмухамбетова, хIанз цу бригаде КПСС обкома решенех хьайийлай жецарча балха дикагIа йола говзалаш Iомаеш йола республикански школа.

ХIара 100 жийна тIехьа 133 Iаьхар кхебаьи хIара устагIанна тIера 6 килограмм тха даькхаи я жа леладара мастер волча райсовета депутата Палюченко Дмитре кулгалду жа Iуй бригада. Дика мел болча жа Iуй цIераш яьха довргдац. Кхоачам ба хIара 100 жийна тIехьа 115-нел дукхагIа Iоахарий кхедаь 18 жа Iуй бригада хилар белгалдаьккхача. Царех я боккхагIа болча жа Iуй Ф. А. Рудика, А. М. Пронькина, Манапов Мусий, Ф. С. Титова бригадаш. Тха дукха даккхарца белгалъяьнна бригадаш а дукха я. ХIара устагIанна тIера 6 а кхы дукхагIа а килограмм тха даьккха 24 бригадеи 7 килограммал дукхагIа тха даьккха 14 бригадеи я. Дахкача жена тIера дукха тха даккхарца белгалбаьннаб боккхагIа бола жа Iуй Федюшкин, Манапов, Титов, Аманакаев, Кульчуков, кагийча жена тIера дукха тха даккхарца — Карагулов, Эсембаев, Кулейкаев. ХIара кома тIера 15,5 килограмм тха даьккхад дикача фуна жа кхоабача совхоза воккхагIа волча жа Iуно нов. Гвенцадзе.

КарагIдаьнначох кхоачам а баь Iе лерхIаш дац тхо. ХIанз а дукха да кхоачамбоацараш. Iоахарий хьалкхедара даькъе тIаийца декхар кхоачашдаьдац районо. Искусственни осеменене гIулакх во леладар бахьан долаш къаьстта дукха жа Iахара дисад Сталинеи Кировеи цIерахча колхозашка. Iодаьчул тIехьагIа Iунал дика ца дар бахьан долаш Iоахарий дайна а дукха моттигаш я. Укх шера хIанзалехь а 1,5 эзар Iаьхар беннаб районе.

БIарччача боахамий а къаьсткъаьстача жа Iуй а хьокхамаш чIоагIа бе-башха да районе. Масала, шинна а колхозера хьалаш цхьатарра доллашехь а, хIара 100 жийна тIехьа «Коминтерн» яхача колхозе 111 Iаьхар кхебаьча метте Кирова цIерахча колхозе 101 Iаьхар мара кхебаьбац, хIаьта цу колхозерча жа Iуно Турманова 63 Iаьхар мара а кхебаьбац. Иштта бе-башха да колхозашка жена тIера тха даккхара гIулакх а. Ерригача торонех оаха пайда ца ийцалга белгалдоаккх цу бакъдараша. Гуча да цхьаццадолча боахамашка Iана кийчо во яьлга а.

Эсмухамбетовгара хьокхам а ийца, шишша Iул вIашагI а детташ жа леладелга доладаьд колхозашеи совхозои. Массе оагIорахьара пайдана гIулакх да из.

Iай жа дахкилга вIалла шек а ца воалаш дика вIаштIехьдаьккхар ший бригаде Ленина цIерахча колхоза воккхагIа волча жа Iуно Атюгеев Ямова. Iай бахкача хIара 100 жийна тIехьа 118 Iаьхар хьалкхебир цу бригадо. Цунгара хьокхам а ийца Iай жа дахкилга вIаштIехьдоаккхаргдолаш 16 жа Iуй бригада я районе.

Iайи, бIаьстан юххьеи, бIаьстии — цу кхаь хана жа дахкилга вIаштIехьдаккхар массе оагIорахьара а пайдане гIулакх да. Iай дахкаргдараштa августе — сентябре, бIаьстан юххье дахкаргдараштa — октябреи ноябра юххьеи, бIаьсти дахкаргдараштa — 20-ча ноябре дензи е еза искусственни осеменени. Iай дахка жа къаьстта дика Iалашде деза гIожача, мошача, концентрированни доакъарашца.

КПСС Программа проекто доккхий декхараш оттаду юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка. Районерча жа леладерашта хьалхашка латта декхараш кхоачашде новкъостал дергдола гIулакхаш да боахамашта специализаци елга, гIомарий аренашка хий дуллилга, хьунаш йогIаш а, жена даьгIенаш хургйола тайп-тайпара баьцаш дIаювш а михо дIа-хьа кхухьаргйоацаш гIум дIачIоагIъелга, жена хий меладара механизаци елга, жа лорга агрегаташ тоаелга, жа Iуй механизированни бригадаш хьаелга. Къахьегама овсарле лакхъяра а продукцега дIабода мах чухнахьа баккхара а доккха гIо хургдола уж гIулакхаш кхоачашдара района дукхагIа новкъостал де деза Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето.

УстагIана дулхи тхаи алсамдоаккхилга, жа дебадарца даь ца Iеш, дикача фух дола жа совдахарца де деза. Укх гаргарча хана дерригача жеца 60—65 процент дахка жа хургдолаш оттабе беза болх колхозашеи совхозои.

Доккхий декхараш да районерча жа леладерашта хьалхашка латтараш. Царех дукхагIа дараш районага ший низаца кхоачашдулургдолаш да, цхьадараш республикански организацешкара новкъостал эшаш да.

Района партийни а советски а организацеша, колхозий правленеша, берригача жа леладераша шоай низ, хьинар, говзал тIайохийтаргья КПСС XXII съезда сийленца накъа яхараи парте Программа проекто хьалхашка оттадаь доккхий декхараш толамца кхоачашдараи.

М. САВЧЕНКО,
КПСС Шелковской райкома секретарь.

Доазол дехьара

МАНЕВРАШ ЦIАЬКХА А ЙОХАЯЬЙ

ТОКИО, 5 сентябрь. (ТАСС). Тахан вIаштта пхелагIа ди да ВIашагIкхийттача Штаташа дIалийцача Окинава яхача островашкара Фудзияма яхача лоама районе кхаьча американски форда пехота моттигера ахархой чIоаггIа духьалбалар бахьан долаш маневраш йолае йиш йоацаш латта.

Маневраш е лаьрхIача полигона участкаш дIалийцача ахархоша еш йола духьаленаш низагIа йохае гIертаяр тахан американски командовани. Американски танкаш яьхкаяр полигоне, царех цхьанне лелха пхорч а долаш йола йоккха топ кхийсай. Цхьабакъда, ахархой кхерабубаланзар американцашта. Митинге вIашагIкхийттача ахархоша дувнаш диад шоай лаьтташ юхадахар духьа шоай са ца кходеш къовсам лоаттабе, аьнна.

Тахан маневраш дIайолае йиш йоацаш дисача американски эскарашта новкъостал де аьнна сихха тIадаьхкад полицейски низаш. Укхаза беча хоамах, американски тIема базаш йолча територе тIа бовла японций бокъо хургйоацаш дола къаьстта закон арадаккха безам болаш я полици къовсам лоаттабеча ахархошта духьала.

ГИТЛЕРА ЛЕРРАГIА

ЛОНДОН, 3 сентябрь. (ТАСС). Тахан, Англи шоллагIча дунен тIема юкъе яхача дийнахьа денз 22 шу дузача дийнахьа «Санди экспресс» яхача английски газето хьахойт, малхбузенгермански реваншистий уйлаш хувцаенна ца хилар. Ший редакционни статья тIа газето йоах, шоллагIа дунен тIом болабара керттера бахьан дар Польша территори, къаьстта а польски город Данциг Гитлера дIаехар.

«Гитлер къарлора»,— язду «Санди экспресса», — Польша доазонел чухьнахьа улла из город Германе я яхаш. Цун специалисташа оттадаь карташ дера Данциг «Германех дIакъаста йиш йоаца дакъа» хилар бакъдеш.

ДIахо газето терко тIайохийт «шийх дIаяьнна территореш» юха ялара тIехьа Малхбузен Германе Англе лелаеча кампанена. Эггара хьалхагIа из кампани дIайолаелар «Айриш таймс» яхача газета тIа бIарчча оагIув а дIалоацаш пропагандистски хоам кепа теха арабаьнначул тIехьагIа. «Тахан, Данциг дIаехаш тIагийртачул тIехьагIа 22 шу дизача хана, — язду «Санди экспресса»,— боннски правительства дIаех тIом йистебаьнначул тIехьагIа Польшана дIаенна территореш. ХIанз юха а малха даьхад къаьна карташ. Боннски правительства йоах: «Конституционни маIанашка диллача 1937 шера хинна доазонаш а долаш бIарчча йолаш хьайоагIа Германи».

«Английски министрашка миштa садетталу цу къамаьлашта?»— яхаш хетт газето. — «Польшацара Германе доазонаш оттадаь даьннаргаш лоархI шоаш хIана алац цар?»

Цу газета тIа комментатора Джон Гордона белгалду, хIанзарча дунен халкъашта юкъерча кхохкама бахьан Малхбузен Германе лелаю политика хилар а хIаьта Малхбузен Германи тIема кийчъяро Советски Союза кхерам тIатувсаш хинна Iеш ца хилар а.

КОСМОСА ТУРПАЛ ЛЕЙПЦИГЕ ГIОЗБАЬННА ТIАЭЦАР

ЛЕЙПЦИГ, 5 сентябрь. (ТАСС). Селхан саррахьа Лейпциге Карл Маркса цIерахча майдан тIа Лейпциге баха геттара дукха нах вIашагIа кхийтта цига хьошалгIа венача Г. С. Титова сийна йоккха митинг хилар. Байракхащца, плакатащца, турпала портреташца баьхкар митинге городера къахьегамхой. Космоса советски турпали Германски Демократически Республика Паччахьалкхен совета председатель В. Ульбрихти трибуна тIа баьннача хана Iалаьмате чIоагIа тIоараш техар гулбеннача наха. «Ура!» «Хох, хох!» яхаш цIогIарч детт. Йоккхача топашца салют лу. Митинге къамаьл дир СЕПГ ЦК Политбюро члена, СЕПГ Лейпцигски окружной комитета секретара П. Фрелиха.

Ше дош оалача хана Г. С. Титова, иштта безаме, дика ше тIаэцарах, Лейпциге бахача наха баркал аьлар, социализм хьалъяра даькъе дика ка яйла шун аьнна Германски Демократически Республика къахьегамхошта ловца баькхар цо.

Космосе вахача хана шийга хинна сахьат В. Ульбрихтана совгIата делар Г. С. Титова. Шийна из совгIат даларах баркал а оалаш, из эггара дезагIа совгIат хилар белгалдаькхар В. Ульбрихта, хIана аьлча, цо декхарийла ву, Титова ший декхар кхоачашдеш санна, цIена болх бе.

ТIаккха къамаьл дир В. Ульбрихта. Ший Iилмахоша, инженераша, техникаша, турпала космонавташа Сигленашка никъ билла йолча машар безача Советски Союзагара венав вайцига вай веза доттагIа Г. С. Титов, аьлар цо. Машара викал волаш венав нов. Титов. Цунца цхьана цо дика тешал ду Советски Союзи социалистически лагери толашагIа а низ болашагIа а хилара.

Немецки халкъага, аьлар дIахо Ульбрихта, алхха милитариссташта багa дирст еллача мара тIема гIулакхашка диллача Германех нейтральни мохк хилча мара, Малхбузехьара Германи американски империализма карара инструмент йоацаш хьаяьлча мара йиш хургьяц машаре даха, из иштта долга хьахьекхад вай исторе опыто ,вай хIанзарча вахара опыто. Германе массане а деррига а герз дIадаккхарах цунца цхьана доккха новкъостал хургдар Советски правительствас а ВIашагIкхийттача Къамий Организаце ше даьча къамаьлаца СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хущева ше а дIадийххача тайпара, дунен дерригача мехкаша а массанеи дерригеи герзаш дIадахара.

Турпала космонавта сийна дукха нах тIаийцар селхан города Лейпцига совето а. ЧIоагIа безамеи дикеи чакхдаьлар из вIашагIкхетар.

ШИ ДИ... А. Грунина сурт. ТАСС фотохроника.

Вахарца бувзаш лелабе Iилма болх

Укх деношка республикански пионерий Двореце вай республикерча Iилма-тохкама институтийи лакхерча а юкъерча а специальни дешара заведенейи Iилма болхлой совещани хилар. Iилма болхлой Ерригсоюзни совещане балха итогех лаьца доклад йир цу совещане дакъа лоацаш хиннача Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама института директора, технически Iилмай доктора нов. А. Бабукова.

Коммунистически партеи Советски правительстваси Iилма балха чIоаггIа лоархIам беш хилар белгал а доаккхаш парте кердача Программа проекта тIа хьоахадаьча дешашца дувзаденна Iилма болхлошта хьалхашка латтача декхарех дийцар докладчика.

Пайдане а долаш дукха хIамаш дийцар совещане къамаьл даьча Грознерча мехкдаьтта института ректора технически Iилмай доктора нов. Сухарева. ХIара шера дукхагIа хулаш латт тха институте Iилма болхлой, аьлар цо, царца профессораш а ба. ЧIоагIа балхаш ду цар къона кадраш Iилма-тохкама балхаш деча юкъеозара, дикагIа вIаштIехьъяьккхай производственни практика. Къаьстта дика чакхйоал из «Красный молот» заводе. Институте болхлошта хьалхашка хIанз латтача декхарех керттерадар да вай республика лаьттан ченаш йовзар. Из декхар кхоачашдеш а доккхий балхаш ду института Iилмахоша.

Совещане къамаьл даьча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института ректора, доцента нов. Степанова дийцар халкъа дешар эргадаккхарца дувзаденна хьалхашка латта декхараш кхоачаш а деш шоай института Iилма болхлой творчески хьинар айдаь къахьегаш хиларах. Производительни къахьегамца айхха бувзам болаш вIаштIехьдаьккхад дешар. Студенташ дикагIа кхетаргболаш еш студенташта ешаш йола лекцеш, дикагIа ду Iилма-тохкама балхаш.

Нохч-ГIалгIай истории, литератураи, меттеи института балхах а планех а лаьца къамаьл дир цу института директора нов. Саламова.

Совещане иштта къамаьл дир Нохч-ГIалгIай обкома секретара нов. Габисова.

Р. МАРХИЕВА.

ГIОРВАЬННА АРТИСТ МЕХКАХОЙ БОЛЧА

Массехк дийнахьа Грозне цIавена хилар Нохч-ГIалгIайчен халкъеи Российски Федераце заслуженнии вола артист, гIорваьнна халхара говзанча Эсамбаев Махьмуд. Лоаццача хана из хилар тайп-тайпарча моттигашка ший творчествах отчет еш. Болхлощца дале а студенташца дале а массанахьа безаме чакхдаьлар дукха везача артистаца вIашагIкхетар.

...Эстрадни площадка хьалийзза нах ба «Красный молот» яхача заводе. Цхьабараш тхов тIа а баьннаб. Массане а безам ба дукха везача артистага ладувгIа. Махьмуд чIоагIа дог гIоздаьнна ва машиностроителашца вIашагIкхетарах. Массаза а санна дег чура дувц цо царна ший балхах. Махьмуда дика йовз къахьегама йоккха дега гIоз. Цун халхара хIара сурт да боккхача къахьегамца, машиностроителаша ю чоалхане деталаш санна, кийчдаь.

Укх тIеххьарча бетташка итташ эзараш зрителаш хьежаб Эсамбаева концерташка. Ленинграде дIайолаяьй цо ший гастролаш. Цига Махьмуда оттадаьд 25 концерт. ЧIоагIа хоастайир Эсамбаева искусство цигарча газеташа а зрителаша а.

Доазол дехьа концерташ увттадеча ханарчул а чIоагIагIа бIу къожабеш вар со, йоах Махьмуда, Ленинграде гастролаш дIайолаеча хана: карагIдаргдий-хьогI, аьнна, хеталора, революце колыбель йолча, сийлахьвоккхача Ленина городе Нохч-ГIалгIай республика искусство кIоаргга гойта. Цхьабакъда, йоккха искусство йолча города зрителаша безаме тIаийцар халхара говзанча. Эсамбаева искусствана геттара чIоагIа, йоккха оценка елар цар.

Ленинграде хинначул тIехьагIа М. Эсамбаев гастролашка хиннав Урале, Сибире, Дальни Востоке. Цо концерташ увттадаьд машиностроителашта, горнякашта, хьу тедаш болчарна, иштта кхы а. ЧIоагIа дукха езаелар Махьмуда искусство Дальни Востоке вай Даьхен доазув лорадеш йолча крейсер тIарча морякашта. Цар сийлен моряк хержав из, хIаьта совгIата форда форма а еннай.

ХIанз М. Эсамбаева искусство гойташ йола фильм оттаеш я «Мосфильм» яха киностуди. «Халхара поэт» яхаш хургда из кино. Сценарий язъяьй П. Антокольске. Фильм оттаер ва йоккха опыт йолаш вола «Евгений Онегини», «Пиковая дамеи» яха кинокартинаш оттадаь Р. Тихомиров. Цу кино М. Эсамбаева оттадергда 14 халхар. Уж да тайп-тайпарча халкъий халхараш: монгольски, кубински, Iарбий, негритянски, эрсий, башкирски, иштта кхы а. Царех дукхагIа дараш Махьмуда эггара хьалха оттадеш да. Фильм хургья бос болаши, шера экран йолаши, шерра формат йолаши. Фильма эпизодашка дакъа лоацаш хургба СССР йоккхача театра балета, Моисеева Игора кулгалдеш йолча халхара Паччахьалкхен ансамбла, Пятницке цIерахча хора артисташ. М. Эсамбаева негритянски халхар деча хана цунца фильме дакъа лоацаш хургва Лумумба Патриса цIерахча доттагIлен Университета 400 студент. «Халхара поэт» яха кино арадаккха лаьрхIад е шу чакхдоалача хана.

Цул совгIа, М. Эсамбаев кийчлуш ва Базоркин Идриса язъяьча сценарех Азербайджански киностуде оттадергдолча «Труд и розы» яхача художественни фильме дакъа лаца.

Беседа чакхйоалаш Махьмуда, аьлар моллагIча моттиге со гастролаш еш волча хана массаза а сона дагалатт хьамсара Грозный, дукха деза шо мехкахой. «Халхара поэт» яха кино йистедаьлча керда программа гойтаргья аз эггара хьалха хьамсарча Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта. ДIахо Махьмуда, машиностроителашца Iадика ювцаш, КПСС XXII съезда толамца накъа даха ка йайла шун, аьнна, царна ловца баькхар.

Дег чура баркал аьлар Махьмуда на машиностроителаша, дукха зизаш делар, хIаьта дIахо кхы а вIашагIкхеталга дийхар.

* * *

Геттара безаме чакхдаьлар М. Эсамбаев Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института студенташца вIашагIкхетар а. Студенташа дукха хаттараш дир Махьмудага цун творчествах лаьца, хIаьта дIахо ший йоккха говзал кхы а лакхъяра ка яйла, аьнна, ловца а баьккхар.

* * *

Селхан ше Москве дIавахалехьа «Сердало» газета редакце хьоашалгIа вена хилар гIорваьнна артист. Дег чура беседа яр Махьмуда редакце болхлощца яьр.

М. Эсамбаева искусства тешал ду, КПСС Программа проекта тIа белгалдаьккхача бесса, дIахо шерра коммунизм хьалъеча хана вай къамий культураш дIа-юха беркат доалаш дегIайоагIаргхилара.

А. АБУКАРОВ.

Лакхбе профсоюзни комитетий лоархIам

КПСС кердача Программа проекта тIа йоккха моттиг дIалоац общественни организацеша. Цу тIа белгалдаьккхад боахама гIулакхаш леладара школа йолча, коммунизма школа йолча, профсоюзий лоархIам лакхбар.

Шеко йоацаш да профсоюзаш вай мехка хIанз а боккха лоархIам болаш хилар. Цар новкъостал ду наьха коммунистически сакхетам лакхбе, коммунистически къахьегамах йола социалистически ях йоаржае. Коммунизм хьалъяра ворхI шерара план кхоачашъеча массанахьа дакъа лоацаш я профсоюзаш.

Цул совгIа профсоюзаша тIехь-тIехьагIа эргадаьккха тоадеш дIахьоргда болхлой квалификаци лакхъяр, къахьегам аттагIа хилийтар, наьха вахар тоадар, наьха материальни хьашташи цу хьакъехьара боконаши лораяр, иштта кхыдараш.

Цхьабакъда, хIанз укх сахьате моттигера комитеташ ерригаш а яц наьха бокъонаш лораяра гIулакха йизза йоакхо еш. Цхьаболча кулгалхоша бокъо а йоацаш, профсоюзни комитетащца дага а ца боалаш гIулакхера нах дIабоахаш моттигаш нийслу. Из хургдацар профсоюзни комитеташа шоай бокъонех бизза пайда эцаш хилча. Филармоне директора нов. Сатабаева бокъо а йоацаш балхара дIаваьккхавар шофер Магомадов. Судо дош а дийца балха юхаоттавир Магомадов. Цхьабакъда, местком цу гIулакха оарцагIъяланзар. Цо оттаданзар Сатабаев бехктокхаме озарах дола дош. Принцип йоацаш ше хилар хьахьекхад Нохч-ГIалгIай истории, меттеи, литератураи институтерча моттигерча комитето. Цо шозза решени яьй зIамагIа вола Iилма болхло Сулаев балхара дIаваккха ше раьза хиларах. ХIаьта шозза халкъа судо балха юха а оттаваьв из.

Горпищеторга ларека продавец Богатырев Iаббас мясокомбината хаьхоща кхозза соцаваь хиннав, документаш а доацаш дулх арадахьаш воагIаш. Пищеторгерча моттигерча комитетага вIалла а хоам баьбац цу гIулакхах, Богатырев профсоюза член воллашехьа а. Из санна долча гIулакхашка хьежа а уж дIадахара де дезар де а декхарийла я моттигера комитет. Цу тайпара масалаш дукха а кхувла йиш яр.

Кердача Программа проекта тIа белгалдаьккхад профсоюзий лоархIам лакхбара гIулакх, боахамашта доал дар эргадаккхар, массаза болх беш йолча производственни совещаней болх дикагIа тоабар, иштта кхыдараш.

Партийни организацеш декхарийла я профсоюзашта дикагIа доал де, парте кердача Программа проекто маяххара, цар лоархIам лакхбара йоакхо е.

С. ЛЕВЧЕНКО,
Ленински района прокурора помощник.

США монополистически буржуази—дунен халкъашта юкъерча реакце чIоагIало

«ДIайоалачеи хIалак хулчеи юкъах чуеннай империализм, — йоах Советски Союза Коммунистически парте Программа проекто. — Капитализм лардагара денз бихье кхаччалца: цун экономически паччахьалкхени строй, политика, идеологи йохаеш йолча юхасоцалургйоацача талхара процессо дIалацай. Кхы юхаотталургдоацаш дIадаьннад дукхагIа долча адамашта империализмо тIалоаттадаь Iаьдал».

Цхьабакъда, дIайоалаш латтача общества реакционни низаша шоай низ кхоачар ду из процесс соцае а капитализмо йоккха ха цунца йIаьхъе а гIерташ.

Капитализм «кIалхарйоаккхачун» декхар шийна дIатIаийцад дунен халкъашта юкъерча реакце керттера чIоагIало а хинна дIаэттача США монополистически буржуазе. Американски империализмо, кортамукъалени демократеи харц байракха тIехьашка а лечкъаш, гIулакхага диллача дунен жандарма декхараш кхоачашду агрессивни тIема блокаш вIашагIъеххарца, реакционни диктаторски режимаш хьаллоаттаярца, шоай лоIам бахьан долаш къовсам лоаттабеш долча халкъашта духьал агрессеш хьеярца.

Американски империализма кIорг — агрессивни Североатлантически Союз (НАТО) — Н. С. Хрущева аьннача тайпара, «кортамукъале езара уйла дунен тIа ше дIа мел кхаьчачара дIаяккха аьнна баркал хургдоаца гIулакх шийна тIаийца» из вай деной «священни цхьоагIо» яхаш йола 12 шу да. Социалистически мехкашта духьала тIом кийчбеш бола низ, халкъий кортамукъалеи лоIами тоIабеш дола герз хиларах тарра йовз халкъашта НАТО пакт. США-с дикка доккха дакъа а лоацаш вIашагIъелла яр вож агрессивни тIема ши блок а: СЕНТО — Гаргарчеи Юкъерчеи Малхбоалене, СЕАТО — Къулбехьен-Малхбоалерча Азе.

Социалистически мехкашта духьал тIема авантюраш кийчъяра а демократически къамий-кортамукъалени боламашта духьала къовсам лоаттабара а гIулакха чIоаггIа лоархIам бу американски империалисташа доазол дехьарча шоай тIема базай. Американски эскараши тIема базаши лоархIамегIа йолча империалистически дунен пункташка латт. ЛоархIам болаш долча «Юнайтед Стейтс ньюс энд Уорлд рипорт» яхача журнало доккхала санна дувц: «Мукъача дунен (вешта аьлча капиталистически — Д. К.) карта тIа миччахьа а вай пIелг тIаэттача, массаза а моллагIа нийсъенна а Америка ВIашагIкхийттача Штатий тIема база нийслургья вайна». США оборона министра Макнамарас аьлар, хIанз ерригаш а дIалаьрхIача 6700 масса тайпа тIема базеи «оборонни объекти» я ВIашагIкхийттача Штатий, царех доазол дехьа я 2230. Масала, «Акахата» яхача газето беча хоамах, укх шера 1-гIа январь тIакхоачача хана Японе яр 330 кв. м. моттиг дIалоацаш йола 143 американски тIема база. «Манила кроникл» яхача газето беча хоамах Филлипинашка йиллай 460 эзар гектар совгIа пайда эца мегаргдола лаьтта дIалоацаш йола 30 совгIа американски тIема база.

США дуккха тIема базаши аэродромаши я Турце, Иране, Пакистане, Таиланде, Европа, Африка, Латински Америка мехкашка. Цу мехкашкарча халкъий лоIам ца а лоархIаш, американски империалисташа хьалду керда тIема гIирсаш, эргайоахаш а кердагIа долча тIема герзащца кийчъеш а я йолаш йола тIема базаш.

США-си СЕНТО блока мехкашеи, йоах укх денношка кепа теха араяьннача ТАСС-а Заявлене тIа, боккъал кхераме планаш кийчъяьй СССР-аи машар безаш йолча кхыча паччахьалкхенаштеи духьала тIом хьоабе, аьнна.

ТIема гIулакхашка Iалаьмате дукха ахчаш дIаухийт США-с. Укх тIеххьарча шийтта шера духхьал тIема гIулакхашка дIадахийта ахча кхозза совгIа дукхагIа хиннад США. Укх шера тIема гIулакхашка 53 миллиард доллар ахча хьожаде лаьрхIад США. ХIаьта дукха ха йоацаш тIема кийчо ярга дIадахийта кхы а 3,5 миллиард доллар дийхар США президенто.

ВIашагIкхийттача Штатий монополисташ керте латта дунен халкъашта юкъера реакци гIерт социалистически мехкашта духьала тIема кийчо яра планаш увттаеш йола малхбузенгермански империализм юха дийнъе.

Американски империализма бокъонца йола юхьмараш къайлаяхар духьа цун викалаша каст-каста кхайкаду, США — колониальнии кIезига дегIадаьхкачеи мехкашкарча халкъий доттагIа я яхаш. Цхьабакъда, империалисташа деш дола уж тайпа къамаьлаш мадарра харц хилар хьахьокх цар гIулакхаша.

Американски империалистий тактика дика яьшхар латиноамерикански дипломатех цхьанне: малайка сибате а йийрза, колониальни халкъий «доттагIа» ше я а моттийташ, антиколониализма алтара тIа зIамига кIерамилг увттабу Вашингтоно, хIаьта цу цхьан ханна колониальни къоала а довний а алтара тIа боккха кхерам увттабу.

Укх тIеххьарча шерашка хиннача событеша бокъонца тешал ду Америка ВIашагIкхийтта Штаташ халкъий кортамукъалени лоIамеи лирагIа вола моастагIа хилара. 1954 шера американски империалисташа вIаштIехьдаьккхар Гватемалай демократически правительство дIайоаккхилга, 1958 шера агресси хьоайир Ливана духьала, 1961 шера тIемаца летар Кубах. Дерригача дуненна ховш да США тIемца Лаоса чурча гIулакхашта юкъе гIерта хилар. Зуламе гIулакх дир ВIашагIкхийттача Штаташа Конгона бала качбенача хана а, конголезски халкъа духьала колонизатораша доладаь агрессивни гIулакхаш цар чIоаггIа хьаллацар бахьан долаш.

Алжире колониальни тIом лоаттабара а африкански халкъашта духьала кхыдола агрессивни гIулакхаш чакхдахара а НАТО-га гIолла йолча ший союзника — Францена новкъостал ду ВIашагIкхийттача Штаташа. Массанена а ховш да Франце алжирски халкъа духьала лоаттабеча тIем тIа пайда эцаш долча герзахи тIема техникахи дукхагI чутIа «США хьаяьй» аьнна мухар латтилга. ХIаьта дукха ха йоацаш французски колонизатораша Туниса духьала агресси йолаяьча хана цун машарерча городаштеи юрташтеи бомбаш чуйийттар Америке хьаяьча самолеташ тIара. Туниса духьалара Франце агрессивни гIулакхаш ООН-а Кхерамзлен Совете бехке лархIа ца а туташ, США-с цунца га даьккхар агрессорий, хIаьта ше халкъий кортамукъалени лоIамеи моастагIа хилар цIаькха а хьа а хьекхар.

ВIашагIкхийтта Штаташ — йохкаеннача реакционни фашистски режимай чIоагIало я. ХIанз 20 шу совгIа ха я Вашингтоно даькъала веш а цунгара новкъостал ийдеш а волча фашистски диктатора Франкос Испанена доал ду. Итташ шераш да ВIашагIкхийттача Штаташа новкъостал а деш, диктатор Салазар португальски халкъа цIий мелаш вагIа. Воте Сэмос хьаллоаттавар бахьан долаш Iаьдала керте латт Парагвайски халкъа палач Стреснер. Вашингтоно хьаллоаттавар а га дахар а бахьан долаш Гаита халкъ тоIадаь доалладе йиш хиннай диктаторга Дювальега, хIаьта нах боабечаргавежарашка Сомосарга йиш хиннай ювца ца хеза тайпа террори низаши а деш, Никарагуа халкъаш тоIаде.

Цхьабакъда, диктаторски режимай новкъосталца ВIашагIкхийттача Штаташта тIехь-тIехьа халагIа хул кортамукъале, демократи, социальни прогресс бахьан долаш лоаттабеча къовсам тIара халкъаш даха. Бохкабенна сом гаьн тIа соцабуларгбац, яхаш кица да. Бохкабенна сом санна легаш латт тахан марионеточни режимаш. Из хилар кубински диктатора Батиста режимах, цун кулгашца Кубай кортамукъале езаш дола халкъ даим лоалла лоаттаде безам болаш хиннача американски империалистий уйлаш йоха а йохаш. Халкъ эгIаздахар бахьан долаш Турцера дIаяьккхар американски марионетка Мендереса режим. Американски империализмо оттабаьраш Iаьдала керте лоаттабаланзар Лаосе а. Цун халкъаш турпалерча къовсамца дIахьекхар ший лоIаме, нейтральни, машар безаш йола паччахьалкхе оттае безам болаш шоаш хилар. Долларо оттабаьча а цунна чулаттача а наьха оалал дохаш латт кхыча мехкашка а.

Американски империализма аьттув балац дунен тIа шоай лоархIам чIоагIбе, агрессивни тIема союзий, блокий, политикаи доазол дехьа тIема базаш ехкареи новкъосталца демократически къамий кортамукъалени болама новкъарле е а. США доалдеча гIозараша сатийсача а лийрхIача а тайпара доацаш, цу блокашеи базашеи халкъаш эгIаздигад США-и цар союзникийн агрессивни политикана. Шоай халкъашта ца ловшшехьа а, агрессивни Североатлантически союза юкъеэзача Англе, Итале, Греце, кхыча мехкашка баржаш латт американски тIема базаш дIаяхара, герз хьаделга сихдара политиканеи цу мехкаша НАТО-на юкъе дакъа лацараи духьалара болам. Американски тIема базаштеи агрессивни тIема блокаштеи духьалара къовсам чIоагIбаьб Азе, Африка, Латински Америка халкъаша. Цу дерриганеша а тешал ду, тIема блокий, тийшача балхий, кхерамий политикаца дIахьош бола США арахьарча политика никъ бохаш латташ хилара.

Из тайпа политика чакхъярг ца хилар бакъдеш тIехь-тIехьа дукхагIа дувцаш хоз кхыметтел Америка ВIашагIкхийттача Штаташка а. Масала, «Нейшн» яхача американски буржуазни журнало яздаьдар дукха ха йоацаш: «Алхха ядерни герз хьадараи тIема союзаш вIашагIъеххараи тIаерзаяь йола вай хIанзара политика чакх ца йоалаш йиса хиларах цхьаккха шеко яц». ХIаьта, нагахьа санна сакхетамои политически хьаькъалои американски политика лелае ца йолайойя, йоах журнало, дунен тIара США лоархIам лохлуш дIагIоргба.

Вахаро тешшаме хьахьекхад халкъаша империализмана, колониализмана духьала, демократенеи прогрессаи тIехьа лоаттабу къовсам юхасоцабе йиш йоацаш ВIашагIкхийттача Штатий реакционни низаш хилар, США монополистически буржуазе ший реакционни уйлаш чакхъяхар духьа тIехь-тIехьа дукхагIа антикоммунизма лозунгаш кхувс. Советски Союзахи кхыча социалистически мехкехи доацар дувцар духьа, коммунистически идеалех бола халкъий тешам боабар а сийрда кхоане бахьан долаш цар лоаттабу къовсам лаьгIбар а духьа коммунизмана духьаларча лозунгех пайда ийбу империализма идеологаша. «Вай доахача толамаша чIоаггIа унзарбаьхача доазол дехьарча коммунизма моастагIашта хов «лоал» яха дош халкъашта мелла гоама да, — йоах Н. С. Хрущева. Цхьаболча наха мукъагIа вай мохк гоамбалийтар духьа вайх, советски нахах, «коммунизма лай» оал цар. Шоана ма гарра, цар дувцар Iовдала-м да, дале а, атта вIашатIехьдоакхх цар из — «лай» яха дош хьа а ийца «коммунизмаца» дIахьекхаду. Цхьабакъда, коммунизма моастагIаша лелаеча цу хIиллах хьалхагIа атта тешаш хинна нах, хIанз атта корабоагIаргбац. ТIехь-тIехьа кIезиглуш латт лоал фий а коммунизм фий а ца къоасталуш бола нах».

Капитализма га доахараша фуннагIа леладойя а, царна могаргдац прогрессага бодача новкъа долха адамаш юхасоцаде. «Монополистически буржаузена, — йоах КПСС Программа проекта тIа,— кхыметтел ядерни герзаца а могаргдац исторически дегIаахар юхатоха. Адамашта ше маярра яйзай капитализм. БIаьш миллионаш болча наха гу капитализм — экономически кегарий, юкъ-юкъе хулча кризисий, цIаккха бе болх боацаш хилара, къела, оакхарий хьисапе производственни низаш кхоачадара строй, даим тIемий кхерам шийца бахьаш йола строй хилар. Адамий та безам бац е уж товрг а дац ший исторически ха яьккха яьннача капитализма системаца».

Д. КАСАТКИН.

ПИСАТЕЛИЙ СОЮЗЕ

Дуккха писателаш тIа а болаш писателий правлене заседани хилар 5-ча сентябре. Советски Союзе вIашагIтохача «Машара фонде» писателаша шоашкара дакъа лацара дош дийцар цига. 14-ча октябре Нохч-ГIалгIай культура Министерстваца цхьана мах а боаккхаш сайре а яь, цига вIашагIа мел кхийтта ахча «Машара фонде» дIачулулга оттадир правлене. Укх деношка кепа теха арадоалаш да вай ханара къахьегама тупалаш бувцаш дола ши сборник: цаI нохчий метталеи цаI гIалгIай метталеи. Цу шинна сборниках доагIа деррига гонорар а «Машара фонде» дIачулу.

«ТIемахочун васкет» яхача З. Муталибова повестах М. Чентиева «Ленина некъ» яхача газета тIа араяьккха рецензи а йийцар цига. Къамаьлаш даьча писателаша Сулаева, Хашагульгова, Музаева, Ошаева, Ахматовас белгалдаьккхар рецензи нийса хилар. Повесть чIоагIа пайдане произведени хилар хьа а хьокхаш, цхьаццадола цун кхоачамбоацараш кертагIа даьхар писателаша.

Х. БЕРСИЕВ.

Ред. зам. Д. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре
Йоккха зал — «Украински рапсоди».
Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.
ЗIамига зал № 1 — «Украински рапсоди».
Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
ЗIамига зал № 2 — «Украински рапсоди».
Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.
ЗIамига зал № 3 — «Украински рапсоди».
Долалу: 9.15, 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.

«Родина» яхача кинотеатре.
«Украински рапсоди».
Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

Хьажалаш! Рейна тIара ракеташ (ДIаьхдаь сеанс).

Город Грозне, Чукотски переулках, № 4 йолча цIеношка вахача гражданина Михаил Александрович Гриценкос суде деннад город Грозне, Патрис Лумумба улицах, № 72 йолча цIеношка яха гражданка Раисия Петровна Гриценко йитарах дола дош.

Дош дувцаргда г. Грозне Ленински района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15, Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара—2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий—2-25-72; корректорске—2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул, Сталина, 15, Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ02157. Заказ № 4894.